

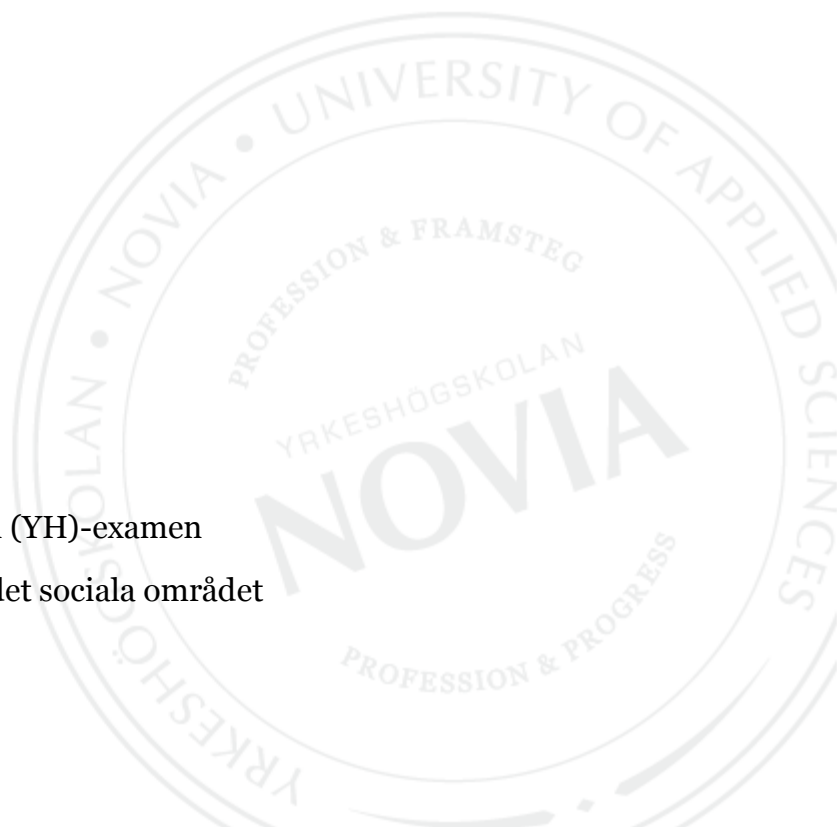

Föräldrar, ungdomar och rusmedel

**- en kvalitativ studie om föräldrars erfarenheter om
klientskap vid Håven-Hjälpstation för missbrukande
ungdomar**

Johanna Haili

Examensarbete för Socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2014

EXAMENSARBETE

Författare: Johanna Haili

Utbildningsprogram och ort: Socionom (YH), Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete/
Ungdomsarbete

Handledare: Sonja Kurtén-Vartio, Ralf Lillbacka

Titel: Föräldrar, ungdomar och rusmedel- En kvalitativ studie om föräldrars erfarenheter om klientskap vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar

---

Datum 31.03.2014

Sidantal 44

Bilagor 1 (enkätfrågor)

Abstrakt

Examensarbetets syfte är att undersöka föräldrars erfarenheter om klientskap vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar samt att presentera Håvens verksamhet. Håven är en verksamhetsform som missbrukarvården tillsammans med barnskyddet har utvecklat i Vasa. Examensarbetet behandlar minderåriga ungdomars rusmedelsbruk ur ett perspektiv vars syfte är att ge information och råd till föräldrar för att kunna förebygga samt ingripa i ungdomars rusmedelsbruk redan i ett tidigt skede. I examensarbetet behandlas bl.a. den första rusmedelprövningen, ungdomars attityder till rusmedel, vad föräldrar kan göra för att förebygga ungas rusmedelsbruk, riskbruk, missbruk, beroende samt medberoende.

I arbetets empiriska del redovisas resultat från en enkätstudie som riktades till föräldrar som tidigare hade varit klienter hos Håven för att utreda deras erfarenheter om klientskapet samt för att finna förslag till verksamhetens vidareutveckling. Syftet med undersökningen var att utreda vad föräldrar har tyckt om verksamhetsformen, som är ett samarbete mellan missbrukarvården och barnskyddet, samt hurudan service föräldrar behöver när den ungas rusmedelsbruk orsakar bekymmer.

På grund av att undersökningen behandlar ett mycket känsligt ämne fanns det ett stort bortfall av respondenter i undersökningen, vilket påverkade skribentens sätt att tolka resultaten. Eftersom bortfallet var så stort, kan skribenten inte säga något om hur representativa svaren är för hela gruppen, men skribenten har noggrannare försökt fokusera på vad respondenterna har tagit upp. Detta för att få en typ av helhetsförståelse av respondenternas erfarenheter och upplevelser. Undersökningensresultaten visar att respondenterna har varit nöjda med hur de har blivit bemötta samt att respondenterna anser att samarbetet mellan Håven och barnskyddet är värdefullt. Resultaten visade också att respondenterna önskar att ett bredare samarbete med andra aktörer, som t.ex. polisen, skola, hälsovård och ungdomsföreningar, skulle utvecklas. Respondenterna önskar också att Håven skulle erbjuda mer hjälp och stöd till föräldrarna eftersom behovet av hjälp, stöd och råd ofta är stort.

Språk: Svenska Nyckelord: föräldrar, ungdomar, rusmedel, alkohol, droger, riskbruk, missbruk, beroende, medberoende, barnskydd

---

BACHELOR'S THESIS

Author:	Johanna Haili
Degree Programme:	Social welfare, Vaasa
Specialization:	Socio-pedagogical work/ Youth work
Supervisors:	Sonja Kurtén-Vartio, Ralf Lillbacka

Titel: Parents, youngsters and substance abuse- A qualitative study of parents experiences of clientship at Haavi-Help station for substance abusing adolescents

---

Date	31.03.2014	Number of pages	44	Appendices	1 (questionnaire)
------	------------	-----------------	----	------------	-------------------

---

Abstract

The primary aim of this study was to explore parents' experiences of being clients at Haavi and to obtain suggestions for further service development. It provides a concise introduction of Haavi help station for substance-abusing adolescents, which is located in Vaasa and is a result of collaboration between Substance Abuse Treatment Services and the Child Welfare Office. The theoretical part of thesis deals with the issue of adolescent substance abuse (ASA) from a perspective that provides parents with information and guidance on issues such as assessment of reasons (influential factors) for youngsters trying drugs in the first place, young people's attitudes towards the most commonly used drugs such as alcohol and cannabis, what parents can do to prevent and intervene in substance abuse by their children, hazardous use, addiction and codependency.

The empirical part of the research describes the results based on information collected through a questionnaire addressed to parents who have previously been clients of Haavi, in order to gather their experiences of the client relationship for further development or improvement of Haavi's services. A qualitative analysis of the information was carried out in order to investigate what parents thought of Haavi's services and what kind of support parents need in connection with their adolescent's substance use. Since the survey response rate was low, the survey findings have limited implications and therefore a sample of the study cannot be used as a definitive representation of whole client population. Therefore, the qualitative analysis of the survey focused more on the contents of the information received from respondents, in order to outline a comprehensive picture of their experiences as clients at Haavi.

The findings indicate that in general, the respondents were satisfied with how they were approached and believe that the cooperation between Haavi help station for substance-abusing adolescents and the Child Welfare Office is functioning well. Furthermore, the results showed that respondents wish to increase the cooperation between Haavi and other institutions such as the police, schools, health care and youth associations. The respondents would also like Haavi to offer more help, support and advice to parents, as their need for all of these is often critically large.

Language:	Swedish	Keywords:	parents, youngsters, alcohol, drugs, risk-use, abuse, addiction, codependency, child welfare
-----------	---------	-----------	--

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte	3
3 Ungdomar och rusmedel	4
3.1 Den första rusmedelsprövningen	4
3.2 Ungdomars attityder till droger och alkohol	5
3.3 Hur alkohol påverkar ungdomar	7
3.4 Hur cannabis påverkar ungdomar	8
4 Riskbruk och missbruk	9
4.1 Vad är riskbruk?	10
4.1.1 Tecken på riskbruk	10
4.2 Vad är missbruk?	10
4.2.1 Fysiska tecken på missbruk	11
4.2.2 Psykiska tecken på missbruk	11
5 Beroende	12
5.1 Vad är beroende?	12
5.1.1 Fysiskt beroende	13
5.1.2 Psykiskt beroende	13
5.1.3 Socialt beroende	13
5.2 Tecken på beroende	14
6 Föräldrar, ungdomar och rusmedel	14
6.1 Vad föräldrarna kan göra för att förebygga rusmedelsbruk hos den unga	15
6.2 Vad föräldrarna bör göra när de misstänker rusmedelsbruk hos den unga	16
6.3 Diskussionen mellan föräldrarna och den unga	17
7 Medberoende	18
7.1 Vad är medberoende?	18
7.2 Orsaker till varför medberoende kan födas	18
7.4 Hur kan man bli av med sitt medberoende?	20
8 Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar	20
8.1 Historik	21
8.2 Hur blir man klient?	21
8.3 Verksamheten	22
8.3.1 BAROfi	23
8.3.2 EuroADAD	23
8.4 Barnskyddets betydelse i verksamheten	24
8.5 Stöd för föräldrarna	25
9 Undersökningen	25
9.1 Val av metod	26
9.2 Val av respondenter	27
9.3 Enkätfrågorna och deras syften	27
9.4 Svarens betydelse och deras syften	28
10 Redogörelse av resultat och analys	29
10.1 Föräldrarnas erfarenheter om klientskap vid Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar	29
10.2 Föräldrarnas upplevelser när den ungas rusmedelsanvändning har kommit fram	33
10.3 Hurudan service behöver föräldrarna?	34
10.4 Föräldrarnas tankar om samarbetet mellan missbrukarvården och barnskyddet	35
10.5 Föräldrarnas utvecklingsidéer för Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar	36
11 Slutdiskussion och kritisk granskning	38
Litteratur	42

BILAGA

1 Inledning

Finländarnas och framförallt ungdomars rusmedelsbruk är något som har varit på tapeten under de senaste åren. Rapporten ”*Huumetilanne Suomessa 2012*” (Varjonen m.fl., 2012, 42-46), som har blivit gjord av Institutet för hälsa och välfärd, redovisar att enligt ESPAD-undersökningen har ungdomars attityder mot droger ändrats mer mot det accepterande hållet och att år 2011 har 12 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna i åldrarna 15-16 år någon gång under sitt liv provat på cannabis. Undersökningen visar också att droger har blivit en del av ungdomarnas vardag och att de är inte särskilt svåra att få tag på.

Undersökningarna visar inte endast oroväckande resultat för drogbruket utan också för alkoholbruket. Skolhälsoundersökningen (Kouluterveyskysely, 2013), från år 2013 och som utfördes av Institutet för hälsa och välfärd, visar att 5 procent av eleverna som går i grundskolans åttonde eller nionde klass brukar alkohol varje vecka. Undersökningen visade också att 12 procent av Finlands åttonde- och niondeklassister dricker sig berusade åtminstone en gång i månaden. Samma undersökning visar att 8 procent av eleverna som går i gymnasiet första eller andra klass brukar alkohol varje vecka. Undersökningen visade också att upp till 20 procent av dessa elever är berusade åtminstone en gång i månaden. Undersökningen utfördes också på elever som går första eller andra året i en yrkesskola. Resultaten skiljer sig en hel del från resultaten som man fick från gymnasieeleverna. Enligt undersökningen brukar 18 procent av yrkeskoleeleverna alkohol varje vecka och t.o.m. 35 procent är berusade åtminstone en gång i månaden. Detta är ytterst oroväckande och människorna borde bli mer medvetna om detta problem och försöka finna lösningar för att stoppa denna utveckling.

Under mitt andra år av mina socionomstudier fick jag möjligheten att praktisera vid Vasa missbrukarvårdsstation, där jag fick min första riktiga kontakt med rusmedelsproblematiken. Jag hade redan tidigare haft ett intresse för att arbeta med missbrukare, men efter att jag hade praktiserat vid Vasa missbrukarvårdsstation blev mitt intresse allt starkare. Under min praktik kom jag också i kontakt med Håven-Hjälpsstation för missbrukande ungdomar. Håven är en ganska ny verksamhet och jag fick ett förslag av en i personalen där att jag kunde skriva mitt examensarbete om Håvens verksamhet.

Håven-Hjälppstation för missbrukande ungdomar är en serviceform som missbrukarvården och barnskyddet tillsammans har utvecklat i Vasa. Syftet med verksamheten är att erbjuda hjälp och stöd till ungdomar i åldrarna 12-18 år och deras familjer, där det har uppstått oro för den ungas rusmedelsanvändning. Syftet med verksamheten är också att försöka ingripa redan i ett tidigt skede i ungdomars rusmedelsbruk och på så sätt förebygga och minska på antalet omhändertaganden av barn och ungdomar. Håvens uppgift är att tillsammans med den unga klienten samt familjen försöka kartlägga den ungas rusmedelsanvändning och livssituation samt hänvisa klienten vidare till fortsatt vård vid behov. Håven har tidigare erbjudit också tillnyktringsvård för minderåriga under veckoslutsnätter, men denna service har för tillfället upphört.

Eftersom Håven är en ganska ny verksamhet, finns det inte många studier eller utredningar om Håvens verksamhet. Därför fick jag en förfrågan om att studera föräldrarnas upplevelser. Orsaken till varför jag skall studera just föräldrarna är för att personalen vid Håven gärna skulle vilja veta hur de har upplevt det att vara klient vid Håven samt vad skulle de önska få mer hjälp med eller vad som borde ändras i Håvens verksamhet. Detta vore nyttigt för att kunna utveckla Håvens verksamhet samt för att göra verksamheten bättre så att den kunde fylla klienternas behov så väl som möjligt. Syftet med detta lärdomsprov är alltså att kunna presentera Hjälppstationen för missbrukande ungdomar Håvens verksamhet samt att studera och analysera föräldrars erfarenheter av verksamheten.

Jag vill också studera ungdomars rusmedelsanvändning och vilka attityder ungdomar har gällande rusmedel samt vilka risker rusmedelsanvändning medför för de unga. Jag vill skriva ett arbete som föräldrar kan ha nytta av när den funderar över ungdomars rusmedelsanvändning. Som en önskan har jag också att försöka redovisa skillnaderna mellan riskbruk, missbruk och ett beroende. Jag vill också försöka redogöra för problematiken bakom ett beroende och varför en person med ett beroende betar sig på det sättet som han eller hon gör. Dessutom vill jag också skriva om ett begrepp som kanske inte många är medvetna om eller förstår, nämligen medberoende. Medberoende är något som så många närstående till personer med ett beroende lider av, så jag anser att det är ett viktigt ämne som bör tas upp.

Jag tror och hoppas att detta arbete kan ge sådan information som är nyttig inte bara för föräldrar utan också för andra närstående som kämpar med denna svåra problematik. Dessutom önskar jag att detta arbete skulle komma till nytta för de personer som arbetar med denna problematik och ge dem en så kallad ”tankeställare” som skulle hjälpa dem att reflektera över arbetet för att kunna utveckla verksamheterna och vården så att de kunde möta klienternas behov allt bättre. Ungdomarna är trots allt vår framtid.

2 Syfte

Syftet med detta examensarbetet är att utreda föräldrars erfarenheter av klientskap vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar samt att presentera Håvens verksamhet som är en verksamhetsform som missbrukarvården tillsammans med barnskyddet har utvecklat i Vasa. Skribenten vill också behandla minderåriga ungdomars rusmedelsbruk från ett perspektiv som kunde ge råd och information till föräldrar som är bekymrade över det egna barnets rusmedelsbruk.

Ämnen som behandlas i teoridelen av examensarbetet, utöver presentation av Hjälpstationen för missbrukande ungdomar Håven, är bl.a. den första rusmedelsprövningen, ungdomars attityder till rusmedel, vad föräldrar kan göra för att förebygga ungas rusmedelsbruk, riskbruk, missbruk, beroende samt medberoende. Skribenten önskar att de olika ämneskapitlen kan ge nyttig information om ämnen samt konkret redogöra varför ungas rusmedelsbruk är allvarligt och vilka problem samt risker den ungas rusmedelsbruk kan medföra.

Avsikten med undersökningen för detta examensarbete är alltså att utreda föräldrarnas erfarenheter om klientskapet vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar samt att utreda vad föräldrar har tyckt om verksamhetsformen som är ett samarbete mellan missbrukarvården och barnskyddet. Syftet är också att utreda hurudan service föräldrar behöver när den ungas rusmedelsbruk orsakar bekymmer. Syftet är också att reda ut vilka utvecklingsidéer och förslag föräldrarna har för att kunna utveckla Håvens verksamhet så att den skulle möta klienternas behov till en högre grad.

Undersökningen utfördes som en enkätstudie och som respondenter fungerade föräldrar vars klientskap vid Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar har upphört. Orsaken till varför just dessa föräldrar valdes som respondenter är för att de har hunnit få distans till hela processen och på så sätt mera konstruktivt reflektera över klientskapet. Skribenten anser att dessa föräldrar kan också bättre komma med idéer och förslag till hur Håven kan utveckla sin verksamhet just p.g.a. att de har gått igenom hela processen och är bättre medvetna om eventuella brister i verksamheten.

3 Ungdomar och rusmedel

I detta kapitel beskrivs ungdomstiden och förändringar vilka kan inverka på ungdomars rusmedelsanvändning och på vilket sätt rusmedel påverkar de unga fysiskt och psykiskt. Skribenten har valt att endast redogöra på vilket sätt alkohol och cannabis påverkar ungdomar eftersom de är de två vanligaste rusmedlen som ungdomar använder idag. Syftet är också att redogöra vilka förändringar som skett i ungdomars attityder mot rusmedel.

3.1 Den första rusmedelsprövningen

Under ungdomstiden händer det flera stora förändringar i en människas liv. Det är då man så småningom tar distans från att vara barn och tar stegen närmare vuxenheten. Det börjar vara dags att bli självständig och börja våga stå på sina egna ben och börja ta ansvar för sitt egna liv. Under ungdomstiden börjar man också forma sin egna identitet och söka sin plats i samhället. (Inkinen, m.fl., 2000, 169)

Under ungdomstiden sker också oftast de första prövningarna av rusmedel. Det finns många orsaker till varför ungdomar vill pröva på rusmedel. För det första är det någonting spännande och man är nyfiken på att veta hur det känns att bli berusad. Majoriteten av ungdomarna prövar på rusmedel för att nå välmående. Rusmedel gör ofta att man blir avslappnad och att självförtroendet stiger. Man vågar göra saker som man inte kanske vanligtvis skulle göra. Många gånger prövar man på rusmedel för att bli del av en grupp och för att kunna känna

gemenskap och tillhörighet med gruppen. Eftersom det sker så många förändringar under ungdomsåren hos de unga kan de leda till ångest för en del därför finns det ungdomar som också prövar på rusmedel för att söka efter lindring till ångesten. Rusmedel kan göra att man får sömn om kvällarna eller t.ex. droger kan också ge en mer energi så att man orkar mer. (Johansson & Wirbing, 2005, 24; Erling & Hwang, 2002, 140-142; Kylmänen, 2005, 15)

För majoriteten som provar på droger lämnar det endast som en prövning eftersom upplevelsen är något av en besvikelse och står inte upp till förväntningarna. Man bör dock ta dessa prövningar på allvar eftersom en tidig rusmedelsdebut ökar risken för att den unga kan forma allvarliga problem med rusmedel. (Erling & Hwang, 2002, 158; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013.; Berglund & Rydberg, 1995, 136)

3.2 Ungdomars attityder till droger och alkohol

Ungdomarnas attityder till droger har diskuterats mycket och det har visat sig att det har blivit mer acceptabelt att använda rusmedel. I boken *"Kidnappad hjärna- En bok om missbruk och beroende"* skriven av Miki Agerberg citeras Stefan Sparring som är överläkare på Maria ungdom i Stockholm, som är Sveriges största mottagning för ungdomar med missbruksproblem, enligt följande:

"Att experimentera med droger är mer accepterat bland ungdomar idag. Narkotika ses inte längre som stigmatiserande: en pojke eller flicka som själv bara använder alkohol kan mycket väl ha kompisar som tar hasch, ecstasy eller amfetamin. Att få frågan 'Vill du ta en drog' ses inte som mycket konstigare än att tillfrågas om man vill ta en öl. Vad som däremot är stigmatiserande är att injicera drogen. Då är man 'narkoman på riktigt'." (Agerberg, 2010, 183)

Undersökningar visar oroväckande resultat för ungdomars rusmedelsbruk. Rapporten *"Huumeitilanne Suomessa 2012"* (Varjonen m.fl., 2012, 42-46) gjord av Institutet för hälsa och välfärd redovisar att enligt ESPAD- undersökningen från år 2011 (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) 12 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna i åldern 15-16 år har någon gång under sitt liv prövat på cannabis. Enligt ESPAD-undersökningen var siffrorna år 1999 10 procent, år 2003 11 procent och 8 procent år 2007.

Detta visar att på fem år har drogprovningarna hos 15-16-åringar stigit med 5 procent. (Varjonen m.fl., 2012, 42-46)

I den finska ESPAD- undersökningen år 2011 frågades det för första gången skilt om bruk av hasch och marijuana samt om hemodling av cannabis. Undersökningen visade att 7 procent av pojkarna hade använt hasch och att 10 procent av pojkarna hade använt marijuana. Av flickorna hade 4 procent använt hasch och 6 procent hade använt marijuana. 12 procent av pojkarna och 10 procent av flickorna berättade att de känner någon som har odlat cannabis. Däremot var det 1 procent av pojkarna och 0 procent av flickorna som hade odlat själv cannabis. För andra droger har utvecklingen varit relativt jämn, år 2011 hade 5 procent provat på någon annan illegal drog än cannabis. (Varjonen m.fl., 2012, 42-46)

I ESPAD-undersökningen tillfrågades ungdomarna också om hur stora risker olika rusmedel kan medföra. Det uppkom inga stora skillnader mellan pojkarnas och flickornas åsikter. Lite under 30 procent av både pojkarna och flickorna var av den åsikten att riskerna i cannabisprovningarna är stora. Det som är ganska oro väckande är att andelen av dessa ungdomar, som tycker att riskerna är höga, har sjunkit stadigt. Dessutom visar undersökningen också att åsikterna om riskerna för ecstasy och amfetamin användning är lägre än förr. Rapporten redogör att enligt den nationella hälsoundersökningen som var riktat till ungdomar i åldrarna 12-18 år redogör att ungdomar främst får tag på droger från vänner och bekanta. Detta betyder att drogerna har blivit en del av ungdomars vardag och att det inte är särskilt svårt att få tag på. År 2011 hade vart sjätte av 18-åringarna blivit erbjudna på droger. (Varjonen m.fl., 2012, 42-46)

Undersökningen visar inte endast oroväckande resultat för drogbrukets del utan också för alkoholen. Enligt skolhälsoundersökningen (Kouluterveyskysely 2013) från år 2013 som utfördes av institutet för hälsa och välfärd, av eleverna som går i grundskolans åttonde eller nionde klass brukar 5 % alkohol varje vecka. Undersökningen visade också att 12 % av Finlands åttonde och nionde klasster dricker sig berusade åtminstone en gång i månaden. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- Kouluterveyskysely, 2014.)

Enligt samma undersökningen brukar 8 % av eleverna som går i gymnasiets första eller andra klass alkohol varje vecka. Undersökningen visade också att upp till 20 % av dessa elever är

berusade åtminstone en gång i månaden. Undersökningen utfördes också för elever som går första eller andra året i en yrkesskola. Resultaten skiljer sig en hel del från resultaten som finns från gymnasieeleverna. Enligt undersökningen brukar 18 % av yrkeskole eleverna alkohol varje vecka och t.o.m. 35 % är berusade åtminstone en gång i veckan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- Kouluterveyskysely, 2014.)

3.3 Hur alkohol påverkar ungdomar

För ungdomar har alkohol inga hälsofrämjande egenskaper. Alkohol är skadligare för ungdomars kropp än för vuxna och kan därför orsaka många hälsoproblem. Alkohol kan bl.a. göra att den ungas blodsocker sjunker. Detta kan leda till att den unga blir medvetslös, få hjärnskador eller t.o.m dör. Blodets alkoholhalt behöver inte heller vara speciellt hög för att blodsockret skall sjunka. Eftersom ungdomar blir lättare berusade p.g.a ovana kan detta leda till att den unga tappar kontrollen och risken för olyckor och alkoholförgiftning stiger. Alkoholförgiftning kan orsakas av att man dricker alkohol för snabbt vilket kan förorsaka hjärtstillestånd, andningsförlamning eller leda till kvävning i sina egna spyor. Missbruk av alkohol kan också påverka den ungas normala utvecklings- och mognadsprocess. (Erling & Hwang, 2002, 156; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- neuvoa antavat, 2014.)

Orsaken till varför åldersgränsen för alkohol är 18 år är för att det är vid den åldern som kroppen har utvecklats så att personen kan börja inta alkohol med måtta. Att konsumera alkohol innebär alltid en risk för att ett beroende kan uppkomma. Ju tidigare alkoholdebut sker desto mer sannolikt är det att man prövar på andra rusmedel. Det är därför viktigt att man väntar så länge som möjligt med alkoholdebuten. Det är också lättare att pröva på andra rusmedel så som droger när man är berusad. Statistiken påvisar att det finns ett samband mellan rusmedel och misshandelsbrott. Alkohol och droger är ofta en orsak till olyckor i trafiken. Unga flickor som är berusade eller missbrukar någon rusmedel ligger ofta också i risk för att bli sexuellt utnyttjade. Dessutom har man tendens att göra saker som man inte skulle göra som nykter vilket kan resultera i saker som man kommer att ångra väldigt mycket efteråt och som kan påverka en väldigt länge. (Erling & Hwang, 2002, 144,151-153; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- neuvoa antavat, 2014)

3.4 Hur cannabis påverkar ungdomar

Hasch och marijuana kommer från växten cannabis sativa. cannabis brukas främst genom rökning men kan också användas i tillredning av mat. Lukten av cannabis fastnar ofta i flera timmar i personen andedräkt, kläder och hår efter rökningen. Lukten påminner lukten av rep som tillverkats av hampa, bränd gräs eller sigill vax. (Erling & Hwang, 2002, 156; Irtihuumeista- Huumausaineet, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista, 2014)

Sättet på hur cannabis påverkar brukaren varierar stort från person till person. Omedelbara verkningar kan vara bland annat påverkningar i det centrala nervsystemet, vilket ofta kännetecknas av känslan av välmående till vilket hör att man blir pratsam, glad och att hämningarna försvinner. Brukaren får också ofta ett stort sug för sött. Bedömningsförmågan för tid, plats, hastighet och avstånd sänks. Koordinations- och reaktionsförmågan samt närminnet försämras. Cannabisbruk kan göra att sinnesintryck blir starkare och man kan uppleva sinnesvilla och förvirringstillstånd. Fysiska symtom kan vara att pulsen blir snabbare, ögonen ser blodiga ut, torka i ögonen, munnen och svalgen samt svindel och hosta. (Elmér, m.fl., 1991, 32-33) (Erling & Hwang, 2002, 156; Irtihuumeista- Huumausaineet, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista, 2014)

Påverkningar av långvarig konsumtion varierar från individ till individ. Exempel på påverkningar kan vara bl.a. att toleransen bli högre och att portionsstorleken blir större, trötthet, ovilja, ångest, depression, ändringar i personens personlighet och sociala liv, inlärnings- och koncentrationssvårigheter, beteendestörningar, beteendet blir ofta passivt, irritation och inflammation i andningsvägarna, hormonrubbnings i kroppen, risken för att drabbas av cancer i munnen, svalgen eller i magstrupen ökar, mentala problem, försämringar i sjukdomar så som astma, bronkit, schizofreni och alkoholberoende. (Erling & Hwang, 2002, 156; Irtihuumeista- Huumausaineet, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista, 2014)

Många använder cannabis för att uppnå välmående och för att kunna slappna av. Cannabis kan medföra oönskade effekter speciellt hos de oerfarna användarna, dessutom kan höga doser medföra ångest och paranoia. Önskade effekter kan vara bl.a panikattacker, förvirring,

hallucinationer, obehagliga känsloupplevelser och depression. Dessa effekter försvinner oftast när berusningen har upphört. Cannabis kan påverka pulsen så att den blir snabbare, vilket i sin tur gör att blodtrycket förändras. Detta kan medföra svindel och svimning för den drabbade. Cannabis kan förorsaka både fysisk och psykisk beroende. Abstinenssymtom kan vara bl.a. sömnsvärigheter, att man fryser, svettning, muskel-, mag- och huvudvärk, skakning, dålig aptit, hallucinationer, depression, irritation och rastlöshet. (Erling & Hwang, 2002, 156; Irthiimeista- Huumausaineet, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista, 2014)

Cannabis drar ner på körförmågan, p.g.a. att förmågan att avgöra avstånd och hastighet blir sämre när man är berusad, vilket i sin tur gör att risken för olyckor ökar. Cannabis stannar i kroppen väldigt länge t.o.m veckor och kan därför göra en skyldig till rattfylleri dagar och t.o.m veckor efter användning. Cannabisrökning skadar andningsvägarna. Risken för att det uppstår cancer i munnen, struphuvudet eller i svalgen är högre för de som röker cannabis. Användning av cannabis kan förorsaka hjärt- och kärlsjukdomar eftersom cannabis påverkar pulsen och blodtrycket. All rusmedels missbruk försämrar den ungas utvecklings- och mognadsprocess. Den ungas missbruk ökar risken för problem i vuxenlivet. Studier visar att de narkomaner som kommit ut ur sitt missbruk har ungefär samma nivå i den psykiska mognaden som när de började missbruka. (Erling & Hwang, 2002, 156; Irthiimeista- Huumausaineet, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista, 2014)

4 Riskbruk och missbruk

Uttrycken riskbruk och missbruk kan vara svåra att skilja på och att förstå eftersom de kan verka så lika att man har svårt att avgöra när riskbruk blir till missbruk. Dessutom används uttrycken också många gånger fel när man t.ex. talar om en persons rusmedelsanvändning. I detta kapitel redogörs åt läsaren vad som är skillnaderna mellan riskbruk och missbruk. Syftet är också att redogöra vilka fysiska och psykiska tecken riskbruk och missbruk kan ha, vilket kan göra det enklare för anhöriga att upptäcka och känna igen det som pågår och vid behov hjälpa dem att söka hjälp. (Irthiimeista – Tunniista ja toimi, 2013)

4.1 Vad är riskbruk?

Med riskbruk avses sådan bruk av rusmedel vars primära syfte är att göra personen berusad. Riskbruk är sådan konsumtion som inte ännu utvecklats till missbruk eller beroende men risken för att utveckla ett missbruk eller beroende är stort om bruket fortsätter. Riskbruk innebär också att kroppsliga skador utvecklas. Personerna som ligger i riskzonen är ofta förtjusta inte bara i upplevelsorna och känslorna som rusmedel medför utan också ofta har en förtjusning till situationerna, redskapen som används samt till människorna. Personen som är i riskzonen klassificerar sig inte sig som t.ex. droganvändare eller narkoman utan anser att han eller hon kan sluta när han eller hon vill. Personerna som ligger i riskzonen brukar rusmedlen under sin fritid och ofta är bruket bundet till specifika situationer eller till traditioner. (Johansson & Wirbing, 2005, 24; Irtihuumeista – Tunnista ja toimi, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Alkoholien riskikäytön tunnistaminen ja mini-interventio, 2014)

4.1.1 Tecken på riskbruk

Tecken på riskbruk varierar från person till person. Dessa tecken kan bl.a. vara baksmälla, problem med magen, olyckor, förhöjt blodtryck, sömnproblem, ångest, depression samt förändrad social situation. Ju längre riskbruket fortgår desto lättare blir det för omgivningen att märka förändringarna i riskbrukaren. (Johansson & Wirbing, 2005, 24; Irtihuumeista – Tunnista ja toimi, 2013; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos- Alkoholien riskikäytön tunnistaminen ja mini-interventio, 2014)

4.2 Vad är missbruk?

Med missbruk avses sådan konsumtion av rusmedel som inte ännu utvecklats till ett fysiologiskt beroende hos brukaren, men risken för att det skall utvecklas till det är stor. Risken för att det uppstår fysiska, psykiska och sociala skador är stor. Dessutom påverkas också närstående negativt av personens missbruk. Att upptäcka den ungas missbruk kan vara mycket svårt för föräldrarna i början, eftersom vanligtvis brukas rusmedlen på ställen där

föräldrarna inte befinner sig. Det som också gör det svårt för föräldrarna att upptäcka att den unga bildat ett missbruk är för att de ofta inte märker några negativa förändringar i den unga. Detta är för att ungdomar ibland kan tåla droger bättre än vuxna eftersom deras fysiska kondition är bättre. Den unga försöker också på många vis dölja samt dra sig bort från situationer där hans/hennes missbruk kan upptäckas. Ofta är inte den unga heller helt medveten om hur riskabelt det är att använda rusmedel och framförallt att han/hon utvecklat ett missbruk. Detta är för att de kanske inte än har upptäckt de negativa konsekvenser som ett missbruk medför eftersom det upplevs som något spännande samt att den unga inte har lika stora krav som de vuxna i skolan eller på jobbet. (Erling & Hwang, 2002, 153-159)

4.2.1 Fysiska tecken på missbruk

Ett långvarigt missbruk kommer förr eller senare medföra försämringar i den fysiska hälsan. De fysiska besvären kan variera beroende på vilket rusmedel som den unga brukar. Några fysiska symtom som ändå anses vara gemensamma är bl.a. trötthet, ätstörningar, sömnsvårigheter och huvudvärk. Narkotikamissbruk kan också förorsaka bl.a. kronisk hosta, halsont, snuva, munntorrhet, flammig hy samt försämrad motorik. (Erling & Hwang, 2002, 153-159)

4.2.2 Psykiska tecken på missbruk

Ett missbruk kommer förr eller senare ändra den ungas personlighet till det sämre. Den unga kan visa tecken och symtom på depression. Tecken på depression kan vara bl.a. att den unga blir lätt irriterad, starka humörsvägningar samt självmordstankar. Orket till att utföra saker minskar också ofta. Förmågan att komma ihåg saker samt att tänka klart försämras stegvis. Ett ganska vanligt psykiskt tecken på missbruk hos de unga är att den unga ljuger ofta för att det egna missbruket inte skall komma fram. (Erling & Hwang, 2002, 153-159)

5 Beroende

I detta kapitel redogörs problematiken bakom ett beroende. Syftet är att göra det lättare för läsaren att förstå varför en person med ett beroende beter sig på det sättet som personen gör. Syftet är också att redogöra för de tecken som kan tyda på att en person lider av ett beroende.

5.1 Vad är beroende?

Beroende kan innebära ett fysiskt, psykiskt eller socialt beroende. Ofta består ett beroende av en kombination av alla dessa tre delar. En person med ett beroende lider ofta av abstinensbesvär om drogen tas bort, men det kan finnas ett beroende även utan toleransökning och abstinens. Ett beroende kan uppstå hos vem som helst och av alla ämnen eller verksamhet som medför en människa välbehag som t.ex. rusmedel, mat, sport, sex, spelande för att nämna några. Ett beroende kan förorsakas av många olika orsaker, inte endast av individuella skäl utan kan också av samhälleliga som orsakar stress. Faktorer som kan öka risken för att en person utvecklar ett beroende kan vara bl.a. utsatthet för rusmedel, dålig socioekonomisk status, föräldraskapets dåliga kvalitet, vänners inflytande, biologisk eller ärvd benägenhet till rusmedelsmissbruk. Många kemiska substanser som finns i rusmedel har i sig beroende framkallande ämnen. Olika mentala problem eller störningar kan underlätta att ett beroende föds eftersom människor många gånger använder t.ex. rusmedel i hopp om att börja må bättre och för att kunna glömma det obehagliga och slappna av. När man en gång märkt att något rusmedel gör så att ångesten försvinner, börjar man kanske bruka oftare och oftare. Efter att man använt rusmedlet en längre tid är man kanske tvungen att börja använda högre doser för att få den samma "kick" som man fått förr, eftersom personens tolerans har blivit höjd. Dessutom börjar personen kanske använda rusmedlen i sådana situationer som känns jobbiga och så småningom börjar man använda mer och mer, eftersom man upplever att man inte längre klarar av att vara utan. Personens tankar börjar ofta kretsa runt rusmedlet och börjar kanske också småningom få abstinensbesvär. (Chakravarthy, B., & m.fl., 2013, 1022; Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kranzler & Ting-Kai, 2008, 93; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki- Kasvattajille, 2013; Swendsen, & m.fl., 2010, 1125)

5.1.1 Fysiskt beroende

Ett fysiskt beroende uppstår då när personens kropp har vänjt sig till en verksamhet och/eller då kroppen har blivit van vid ett ämne och behöver ämnet för att kunna fungera normalt. Ett fysiskt beroende av rusmedel innebär att personen tolerans till rusmedlet växer vilket gör att personen behöver större doser för att nå ruset eller känslan av välbehag. Ett fysiskt beroende kännetecknas av att personen lider av klara abstinensbesvär när personen inte brukat rusmedlet på ett tag. Vanliga abstinenssymtom är bl.a. skakning, svettning, feber, sömnsvärigheter, kramper samt olika slag av värk och smärta. (Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthuumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki- Kasvattajille, 2013)

5.1.2 Psykiskt beroende

Med psykiskt beroende avses ett beroende där det beroende framkallande verksamheten eller användningen av ett ämne är ett inlärt beteende. Verksamheten eller bruket av ämnet har med andra ord blivit ett ”snabb bot” till eller ett sätt att fly svåra situationer. Om personen av någon orsak inte kan utföra verksamheten eller bruka ämnet, orsakar detta ofta att personen blir stressad, ångestfull, deprimerad, passiv samt handlingsförlamad. (Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthuumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki- Kasvattajille, 2013)

5.1.3 Socialt beroende

Med socialt beroende avses ett beroende som är förknippat till en grupp där den beroende framkallande verksamheten utförs eller ämnet brukas. Beroendet föds samt bibehålls p.g.a. personens vilja av att höra och bli accepterad till gruppen. Ett socialt beroende kan uppstå redan innan man insjuknar i ett fysiskt eller psykiskt beroende. (Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthuumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki- Kasvattajille, 2013)

5.2 Tecken på beroende

Det finns flera tecken som kan tyda på att en person skapar ett beroende. Ett tecken kan vara att verksamheten eller ämnet som personen är beroende av har blivit det viktigaste i personens liv. Beroende kan börja ta allt mer plats från andra viktiga saker i personens liv och senare kan också ersätta dem helt. Ett tecken för beroende är att den verksamhet eller ämnet som personen är beroende av blir många gånger ett tvång för personen. Ett tecken på ett beroende är att syftet med verksamheten eller konsumtionen av ämnet, som personen är beroende av, är att finna välbehag och tillfredsställelse. Många gånger tappar personen också kontrollen över sitt eget liv p.g.a. beroendet. (Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki-Kasvattajille, 2013)

Ett beroende är inte en svaghet utan en sjukdom som inte endast den drabbade lider av utan också de närstående. När en familjemedlem insjuknar i ett beroende drabbas också mer eller mindre hela familjen. Det att en familjemedlem insjuknat i ett beroende är en mycket svår situation för hela familjen och medför många tunga saker och känslor som bl.a. skam, förnekelse, lögn, sorg, hat, självbeskyddning m.m. Många närstående lär sig att manipulera, försvara samt förklara den drabbade personens uppförande vilket gör att hela familjen insjuknar (läs även kapitlet om medberoende). (Erling & Hwang, 2002, 153-159; Inkinen, m.fl., 2000, 31-32; Kylmänen, 2005, 23-24; Irthumeista-Riippuvuus, 2014; Päihdelinkki-Kasvattajille, 2013)

6 Föräldrar, ungdomar och rusmedel

I detta kapitel vill skribenten försöka redogöra vad föräldrarna kan göra för att förebygga den egna ungas rusmedelsanvändning samt vad föräldrarna bör göra om de misstänker att den egna unga använt eller använder rusmedel. Vidare är syftet att beskriva vad som händer i familjen då när den ungas rusmedelsbruk kommit fram och vad som bör göras efter det.

6.1 Vad föräldrarna kan göra för att förebygga rusmedelsbruk hos den unga

Det bästa man kan göra som förälder för att förebygga rusmedelsanvändning är att spendera tid med sitt/sina barn eftersom detta bygger grunden för tilliten. Man kan aldrig skydda sitt barn för allt, men genom att skapa en grundläggande trygghet för den unga kan man genom fostran och genom att man visar att man bryr sig öka sannolikheten för att eventuella prövningar inte utvecklas till något allvarigare samt att regelbunden rusmedelsanvändning minskar. Det är viktigt att man känner sitt barn väl och framförallt att man sätter trygga gränser för den unga. På detta sätt kan man lita på den unga med att han eller hon har förmåga att tänka själv och att inte låta gruppptrycket påverka honom eller henne till att göra något dumt. Undersökningar visar att brist av kärlek och närhet kan orsaka att risken för den unga börjar använda rusmedel i högre doser (Nation & Heflinger, 2006, 417-420). Undersökningar visar att föräldrar till ungdomar, som använder droger, har ofta haft bristande relationer till sina barn där kärlek, närhet samt god kommunikation har saknats. Om man som förälder känner den egna ungas vänner, fritidsintressen och liv kan man vara lugnare och lita på den egna unga. En studie som värderade föräldrarnas delaktighet i en samhällsbaserad drogmissbruk förebyggande program konkluderade att föräldrars ingripande i med vem den unga umgås med gör det mindre sannolikt att den unga umgås med vänner som använder rusmedel (Rohrbach, m.fl., 1994). Detta är viktigt eftersom många unga börjar bruka rusmedel eftersom deras vänner gör det. Föräldrarna bör inte acceptera någon sorts rusmedelsanvändning av den minderåriga. En negativ attityd mot alla rusmedel är en mycket bra förebyggande åtgärd som är viktigt för föräldrarna att komma ihåg. (King, & m.fl., 2013, 72-74; Nation & Heflinger, 2006, 417-420; Rohrbach, m.fl., 1994, 312; Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytymisen, 2014)

Den ungas rusmedelsanvändning kan många gånger komma som en chock eftersom man många gånger tänker att drogproblem är något mycket avlägset och som inte kan någonsin beröra eller vara aktuellt för den egna familjen. Det händer ofta att när den ungas rusmedelsbruk blivit känt upplever familjemedlemmarna ofta stor skam över det som hänt samt att man på något sätt anklagar sig själv att man är skyldig för situationen. (Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytymisen, 2014)

När det framkommer att den unga brukar rusmedel är det inte endast den unga som är i behov av hjälp utan hela familjen. Den ungas rusmedelsanvändning kan göra att hela familjen lider av det och göra att alla närstående börjar fungera på ett sätt som är både ohälsosam och destruktivt för alla parter. Det är viktigt att de närstående försöker hålla sig till verkligheten och fungera på ett hälsosamt sätt eftersom familjen är den bästa stöd som en brukare kan ha. Det är viktigt att de närstående tar han om sig själva, så att de inte endast koncentrerar sig på de egna misären och på så sätt gör situationen värre (läs kapitel om medberoende). (Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytyminen, 2014)

6.2 Vad föräldrarna bör göra när de misstänker rusmedelsbruk hos den unga

Den första gången man börja misstänka rusmedelsbruk hos sitt barn kommer det ofta som en stor chock. Det första steget är att få förstärkning till sina misstankar om att den unga brukar rusmedel eller inte. Misstankar går sällan förbi av sig själva utan man bör alltid göra något åt saken. Att konfrontera den unga är ofta svårt och man är rädd att den unga upplever att han eller hon blir anklagad av något som inte alls stämmer. (Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytyminen. 2014)

I en familj där interaktionen fungerar är det lättare att ta sin oro samt sina misstankar till tals. Det är viktigt att man kan diskutera saken öppet och lugnt. Därför bör man hitta rätt tidpunkt för diskussionen och den är inte då när situationen är som mest kritisk. Man bör undvika anklagelser och det är bra att berätta vad man som förälder tänker och känner när man misstänker att den unga brukar rusmedel. Det är också oerhört viktigt att man framför sakligt de saker som gjort att misstankarna väckts. Det oerhört viktigt att man lyssnar på vad den unga har att säga om situationen. Som stöd för diskussionen kan man som förälder läsa och ta reda på fakta om rusmedlen. Detta kan hjälpa föräldrarna att bearbeta sina misstankar vilket är viktigt när man tar misstankarna upp till tals. (Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytyminen, 2014)

Om man upplever att man inte kommer någon vart med diskussionen, är det bra att kontakta en professionell utifrån och få hjälp och stöd för sig själv och för den unga. Redan i fasen då man misstänker missbruk vore det bra att reflektera över hur mycket man orkar och hur mycket kunskande man har i ämnet och tala vid behov med någon om det. Det finns professionella som arbetar dagligen med liknande saker och som gärna stöder och hjälper med hela deras expertis. (Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytyminen, 2014)

6.3 Diskussionen mellan föräldrarna och den unga

Det är oerhört viktigt att föräldrarna har en god kontakt till den unga. Vardagliga pratstunder och det att man frågar hur den unga mår är viktiga för att kunna hålla en bra interaktion mellan föräldrarna och den unga. Föräldrarna har rätt och skyldighet att veta vad som pågår i den ungas liv även om den unga kan uppleva det som irriterande. Även om den ungas rusmedelsbruk kan komma som en chock för föräldrarna, bör man ändå kunna diskutera saken direkt men lugnt. Först och främst är det viktigt att föräldrarna skapar sig en helhetsbild om vad som pågår i den ungas liv. Föräldrarna bör fråga direkt från den unga vad som pågår och på så sätt visa att de bryr sig. Det är viktigt att föräldrarna berättar också vad de upplever och hur det känns, så att den unga kan förstå varför föräldrarna är så oroliga. Det som föräldrarna bör komma ihåg är att hålla sig lugna hela tiden och inte bli arga. Detta för att annars kan diskussionen göra mer skada än nytta. Föräldrarna bör inte heller beskylla den unga, för detta kan skapa reaktioner som kan leda diskussionen till negativa resultat. (Kylmänen, (2005), 31-32; Irtihuumeista - Vanhemmille ja muille kasvattajille, 2013; Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille, 2013; Väestöliitto- Riskikäyttäytyminen, 2014)

7 Medberoende

I detta kapitel vill skribenten försöka definiera vad som avses med medberoende och vilka tecken som kan tyda på att man lider av ett medberoende samt att ge råd till personer som är medberoende hur man kan bli av med detta ohälsosamma beroende. Skribenten har valt att kapitlet behandlar endast medberoende som anhöriga till missbrukare kan lida av.

7.1 Vad är medberoende?

Begreppet medberoende är svårt att definiera och för många är det också ett mycket okänt begrepp. Medberoende är ett fenomen där en person blir tvångsmässigt beroende av en annan person. Medberoende finns i de flesta relationer där det finns någon som lider av ett rusmedelsberoende. Oftast när man pratar om personer som lider av medberoende så nämner man maken eller maken till en missbrukare, men i verkligheten så finns det många andra parter som kan lida av medberoende så som t.ex. barn, föräldrar, syskon, släktingar, vänner samt vårdpersonal. Det är viktigt att man kan se skillnaden mellan ett hälsosamt beteende och ett ohälsosamt beteende. (Beattie, 2008, 43-53; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

7.2 Orsaker till varför medberoende kan födas

Bakom ett medberoende är oftast personens dåliga självförtroende och självinsikt. Den medberoende personen är ofta rädd för att bli ensam samt övergiven och har därför svårt att säga nej till andra vilket kan leda till att personen lätt blir utnyttjad av andra. Huvudorsaken till medberoende är emotionella problem. Personen som är medberoende har ofta svårt att förstå sina egna känslor och behov, vilket orsakar att personen blir deprimerad och stressad. Ett medberoende kan utvecklas p.g.a. barndomsupplevelser där personen upplevt att han eller hon blivit övergiven eller varit otrygg. Brist av stöd och uppmuntran i barndomen samt föräldrarnas stora krav eller brist på dem, kan leda till att en person senare utvecklar ett medberoende. (Beattie, 2008, 43-53; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

7.3 Tecken på medberoende

Symtom på medberoende varierar från person till person. Oftast är personen som lider av medberoende inte själv helt medveten om sitt medberoende och kanske därför har svårt att söka hjälp. Den medberoende är ofta osäker, osjälvisk, rädd och klängig av sig. En medberoende person trycker ner sig själv och frågar ofta vad andra tycker om honom eller henne. Personen ändrar sina åsikter och värderingar ofta enligt andras och på så sätt söker efter trygghet och acceptans. (Beattie, 2008, 43-53; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

Många gånger glömmar dessa personer som lider av medberoende sina egna behov och fokuserar endast på att vara perfekta och behaga alla andras behov speciellt den missbrukande personen. En person som är medberoende skyller på sig själv för att personen med missbruket har utvecklat ett missbruk eller alternativt tycker mycket synd om personen. Personer som lider av medberoende vill hjälpa på alla sätt personen som missbrukar, men detta kan vara både gott och ont. (Beattie, 2008, 43-53; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

Den medberoende vill försöka hjälpa missbrukaren att komma ifrån sitt beroende eller missbruk, men omedvetet möjliggör det att beroendet eller missbruket blir djupare. Detta är p.g.a. att den medberoende vill skydda missbrukaren från besvärliga situationer och försvarar personen för att förebygga ångest och eller nedstämdhet. Oftast skulle det vara ytterst nyttigt att missbrukaren skulle konfronteras med sitt missbruk eller beroende, eftersom det kan fungera som en ”ögon öppnare” eller tanskeställare för personen, vilket i sin tur kan leda till att personen får motivation att börja arbeta på att komma ifrån sitt missbruk eller beroende. Den medberoende kan ofta bli frustrerad över att hans eller hennes råd och engagemang inte hjälper missbrukaren att bli av med sitt missbruk eller beroende. (Beattie, 2008, 43-53; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

7.4 Hur kan man bli av med sitt medberoende?

Det viktigaste som den medberoende borde inse är att man aldrig kan tvinga någon annan att bli av med ett missbruk eller beroende utan initiativet för att sluta måste komma från missbrukaren själv. Då en missbrukare försöker sluta p.g.a. någon annans önskan håller beslutet oftast inte länge. Det är dock lättare för en missbrukare att sluta då han eller hon har någon som stöder honom eller henne, men det kan vara tungt för den närstående eftersom missbruk och beroende är ofta långa och svåra att komma ifrån och därför är risken för att ett medberoende uppstår också stort. Det är oerhört viktigt att den medberoendet kan få stöd och hjälp för att orka. Det är framförallt viktigt att den medberoendet börjar ta hand om sig själv och sin hälsa. Personen bör lära sig att säga nej och våga uttrycka sina egna känslor. Det är ändå så att den viktigaste personen i sitt eget liv är sig själv, även om det kan vara svårt ibland att förstå och acceptera. Eftersom situationen är svår är det viktigt att varkendera missbrukaren eller den medberoende blir lämnade ensamma. Den medberoende behöver också någon som stöder en lika mycket som missbrukaren. För detta ändamål har det grundats grupper för närstående till missbrukare, som t.ex. Al-Anon, där man kan prata med andra i liknande situationer och på så sätt hjälpa och stöda varandra. (Al-anon.fi, 2014; Beattie, 2008, 71-270; Knudson & Terrell, 2012, 245-257; Päihdelinkki- Läheisriippuvuus, 2014; Väestöliitto- Riippuvuudet, 2014)

8 Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar

Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar är en avgiftsfri verksamhetsform som barnskyddet tillsammans med missbrukarvården i Vasa har grundat för att kunna förebygga samt ingripa i ett tidigt skede i minderårigas rusmedelsbruk. Servicen är till för unga mellan 12 och 18 år (och för deras familjer), som har provat rusmedel eller som använder rusmedel. Håven är en del av Vasa missbrukarvårdsstations verksamhet och är beläget i Vasa vid missbrukarvårdsstationens utrymmen. Vasa missbrukarvårdsstation är en serviceenhet som hör till Vasa stads psykosocialtjänsteområde. Psykosocialtjänsterna är ett tjänsteområde som producerar all Vasa stads missbrukarvårdsservice samt en del av mentalvårdsservicen. Håvens verksamhet består av arbete med unga och deras familjer. Arbetet med de unga och

deras familjer består av möten, utredning och kartläggning av situationen, bedömning av vårdbehovet, planläggning av klientskapet samt av hänvisning till fortsatt vård. Håven har också tidigare erbjudit tillnyktringsvård för minderåriga under veckoslutsnätter men p.g.a. problem i inomhusluften har hela missbrukarvårdsstationen varit tvungen att flytta till en temporär lokal där det inte är möjligt att erbjuda denna service längre. En bättre lokal sökes och när den hittas är det möjligt att denna service kommer att erbjudas igen. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

Håvens samarbetspartners är bl.a. barnskyddet, barnskyddets öppenservicepunkt Väylä, socialjouren, polisen, räddningsväsendet, psykiatrivården, läkare, hälsovårdare, ungdomsstationen Klaara, grundskolorna, andrastadiets utbildningar, uppsökande ungdomsarbete, ungdomsverksamheter samt frivilliga verksamheter så som Finland Röda Kors och Saapas. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.1 Historik

Håven-Hjälpsstation för missbrukande ungdomar grundades för att det fanns en stor oro hos barnskyddet och missbrukarvården i Vasa för minderårigas rusmedelsanvändning. Barnskyddet och missbrukarvården i Vasa upplevde att det behövs ett samarbete mellan instanserna för att kunna förebygga samt för att kunna ingripa i ett tidigt skede i minderårigas rusmedelsanvändning. Ett utkast för verksamhetsmodellen utvecklades åren 2008-2009 till en strategisk utbildning för Vasa stads förmän. Håven öppnade dörrarna i maj 2011. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.2 Hur blir man klient?

Att bli klient vid Håven- Hjälpsstation för missbrukande ungdomar kan ske på flera olika sätt. Klientskapet kan börja efter tillnyktringsvården, efter att det uppkommit en oro för den ungas rusmedelsanvändning hos barnskyddet, genom olika instanser som arbetar med

ungdomsarbete, hälsovårdare, grundskolorna, yrkesskolor, uppsökande ungdomsarbete samt genom arbetsträningsscentret Jupiter. Klientskapet kan också påbörjas av föräldrars och andra närståendes initiativ samt av den ungas eget initiativ. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.3 Verksamheten

Målet för Håven-Hjälppstation för missbrukande ungdomars verksamhet är att minska ungas rusmedelsanvändning samt öka ungas välfärd och trygghet. Målet är också att kunna redan i ett tidigt skede ingripa i de ungas rusmedelsanvändning, missbruk eller beroende och på så sätt minska omhändertagande av minderåriga. Man vill skapa en servicepunkt med låg tröskel där man stoppar de ungas rusmedelsanvändning och missbruk. Målet är också att skapa en servicepunkt där man kan göra en kartläggning av situationen med BAROfi eller EuroADAD-metoden, där man träffar den ungas familj och påbörjar arbetet med familjen, där man erbjuder hjälp, stöd och rådgivning för de ungas familjer och närstående. Syftet är att kunna ge råd till föräldrar och närstående om hur man skall kunna förebygga de ungas rusmedelsanvändning och hur man skall kunna ingripa i situationer där rusmedelsanvändning uppkommer. Verksamheten siktar på att man tillsammans med den unga, hans eller hennes familj och barnskyddet skall komma överens om uppföljningsåtgärder och kunna motiverar den unga vid behov att fortsätta att söka sig till uppföljande vård och stöd samt att erbjuda hela missbrukarvårdsstationens expertis i den svåra situationen där den ungas hälsa och liv är i fara. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

Klientskapet vid Håven börjar med att man har ett inledande möte där närvarande är den unga själv, föräldrarna, Håvens socialhandledare, barnskyddets socialarbetare samt andra nödvändiga samarbetspartners. Följande steg är att man gör en kartläggning med BAROfi-metoden eller EuroADAD-metoden tillsammans med den unga och föräldrarna. För att kunna utreda den ungas rusmedelsanvändning gör man också en rusmedelskartläggning (päihdekartoitus) och håller diskussioner med den unga om rusmedelsanvändningen (päihdekeskustelu). För att kunna utreda om den unga har använt rusmedel, alltså droger, gör man också övervakade urinprover (päihdeseula). Dessa urinprov tas ca 1 gång i veckan eller

oftare om man misstänker att den unga har tagit droger. Efter att man har fått resultaten från kartläggningarna, håller man en diskussion där man går igenom resultaten. I genomsnitt besöker man Håven minst 6 gånger per klient, förutom de gånger man tar urinprov. Enligt Håvens egna statistik år 2011 var klientantalet 30 stycken, 63 stycken år 2012 och 56 stycken år 2013. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.3.1 BAROfi

BAROfi är en strukturerad arbetsmetod och ett arbetsredskap som används för att kunna bedöma klientens behov av barnskydd eller annan service, när en barnskyddsanmälan har blivit gjord och det finns ett behov av att utreda den ungas livssituation. BARO är en förkortning av det holländska uttrycket ”Basis Raads Onderzoek” som översatts till engelska enligt följande ”Basic Child Welfare Council Screening”. BAROfi-metoden utförs som en intervju av både den unga och vårdnadshavaren, där man använder ett frågeformulär som grund för att kunna kartlägga den ungas livssituation. Frågorna är indelade i nio stycken kategorier: brottslighet, hur den unga fungerar i skolan, hur den unga fungerar på fritiden, uppväxtmiljö, utvecklingshistoria, hur den unga fungerar i familjen, uppförande, rusmedelsbruk och speluppförande samt känslor. På basis av resultaten och av intervjuarens upplevelser görs ett skriftligt sammandrag och utgående från den kan man handleda den unga till rätt service. (Heikkilä, 2008, 1-3; Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.3.2 EuroADAD

EuroADAD är en strukturerad intervju vars syfte är att kunna få en flerdimensionell profilering av den ungas livssituation och funktionsmönster. I intervjun utvärderas sju stycken problemområden så som den fysiska hälsan, skolan/arbete, sociala relationer, familjen, psykiska hälsan, brottslighet samt alkohol och droger. Som resultat av intervjun får man en uppskattning av den ungas livssituation och på så sätt kan den unga handledas till vård och service enligt den ungas behov. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction,

2014; Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.4 Barnskyddets betydelse i verksamheten

Barnskyddet är en viktig samarbetspartner för Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar. Det är ofta via barnskyddet som klienterna hittar till Håven. Om klienterna tar kontakt från något annat håll än via barnskyddet, har personalen enligt Barnskyddslagen (13.4.2007/417) skyldighet (25§) att göra en barnskyddsanmälan. Barnskyddets grundprincip är att se till att barnets/ungas bästa alltid kommer i första hand. Barnskyddets verksamhet baserar sig på FN:s barnkonvention, vilket innebär att man alltid skall respektera och beakta vad som är barnets eller ungas bästa och rättigheter samt försäkra barnet eller den unga ett tryggt liv och utveckling. Dessutom bör man också alltid beakta samt respektera barnets eller ungas egna önskningsar och åsikter när det handlar om åtgärder och beslut som berör honom eller henne. (Barnskyddslagen 13.4.2007/417; Kananoja m.fl., 2010, 164-165; Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

Det är i första hand barnets vårdnadshavare som ansvarar för barnets uppfostran, men enligt barnskyddets grundprinciper ska vårdnadshavarna ha tillgång till stöd och hjälp i uppfostringsärenden vid behov. Barnskyddets uppgift är att försöka förebygga olika problem som barnet/den unga och familjen kan möta på samt att ingripa i god tid innan problemet blir större. Barnskyddet strävar alltid efter ett gott samarbete med familjerna i alla barnskyddssituationer samt att alltid beakta hur olika beslut och åtgärder kommer att påverka barnets/ungas relation till dess föräldrar, syskon eller andra släktingar. (Barnskyddslagen 13.4.2007/417; Kananoja m.fl., 2010, 164-165; Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

Inom barnskyddet skall man ha möjlighet till att använda olika stödåtgärder som tillgodoser de enskilda behoven. Det är kommunens uppgift att reservera tillräckligt med resurser så att barnskyddet skall kunna verka enligt behov och att kvaliteten på barnskyddets åtgärder skall vara goda, så att barnet eller den unga och familjen får hjälp och stöd som behövs. Av de åtgärder som vidtas skall man välja det mildaste sättet, alltså den metod som orsakar minsta

möjliga omställning för familjen. I Barnskyddslagen (13.4.2007/417) sägs det att man alltid skall prioritera öppenvård, men också att man måste ordna ett fosterhem för barnet utan dröjsmål om det är för barnets bästa. Ett omhändertagande skall således vara den sista utvägen, även om man i vissa situationer besluter om det ganska snabbt. Vid ett omhändertagande bör man alltid försöka, i den utsträckning det med tanke på barnets bästa är möjligt, sträva efter att återförening familjen. Det är dessa omhändertaganden som barnskyddet tillsammans med Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar försöker förebygga med samarbetet. (Barnskyddslagen 13.4.2007/417; Kananoja m.fl., 2010, 164-165; Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

8.5 Stöd för föräldrarna

Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar ger stöd till föräldrarna genom att ge dem information om olika rusmedel och vad som man kan göra där hemma för att förebygga den ungas rusmedelsanvändning. Håven ger råd till föräldrar om vardagliga situationer som t.ex. hur man sätter gränser för den unga samt vilket sällskap som är bra och dåligt för den unga att spenderar tid med. Håven ger också information och råd om vart föräldrar kan vända sig ifall de behöver mer hjälp och stöd för att orka med den svåra situationen. Exempelvis kan föräldrarna hänvisas att söka sig till A-rådgivningen eller till mentalvårdsstationen Horisonten. (Lastensuojelun keskusliitto, 2013; Personlig kommunikation, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014)

9 Undersökningen

Jag skall här redogöra för hur jag utförde undersökningen för detta examensarbete och vilken metod som användes samt varför undersökningen utfördes. Syftet är också att redogöra vem som valdes till respondenter och varför. Dessutom presenteras också undersökningsfrågorna och deras syften samt vilken betydelse svaren har och vad som är syftet de används för.

9.1 Val av metod

Undersökningen för detta examensarbete gjordes med en enkätstudie som bestod av 17 frågor varav 11 stycken var öppna frågor, som respondenterna fick besvara med egna ord, och av 6 stycken frågor där respondenterna kunde kryssa i det alternativ som de ansåg att var närmast deras egna åsikt. På grund av datasekretess skickade skribenten först en anhållan till direktören för socialarbete och familjeservice i Vasa stad för att få tillåtelse att använda Håvens klientuppgifter för att kunna skicka ut enkäterna. Orsaken till varför skribenten valde att göra en enkätstudie var att skribenten ansåg detta vara det bästa sättet att nå respondenterna på och att det skulle vara bekvämare för respondenterna att helt anonymt kunna berätta om sina erfarenheter. Orsaken till varför skribenten ville att respondenterna skulle svara anonymt var p.g.a. datasekretess samt etiska skäl. Skribenten ansåg att det skulle vara etiskt rätt att respondenterna svarade anonymt på frågorna samt mera respektfullt eftersom ämnet är väldigt känsligt för många. En viktig del av datasekretessen är att respondenterna inte kan identifieras från undersökningens resultat. Därför ansåg skribenten att respondenterna bör vara anonyma för att senare kunna tolka och redovisa resultaten bättre samt försäkra datasekretessen.

Skribenten är dock medveten om att det skulle ha varit mer idealt och man skulle ha fått eventuellt bättre svar med intervjuer, eftersom man då kunde ha analyserat också kroppsspråk och tonfall, men skribenten ansåg att det skulle ha blivit för komplicerat. Ämnet för detta examensarbete är mycket känsligt och därför ansågs det vara hövligare mot respondenterna att få skriva ner sina svar istället för t.ex. intervjuer. Dessutom ansåg skribenten att det skulle vara mer sannolikt att få flera svar per enkät än om man hade frågat om hur många som skulle vilja ställa upp på intervju.

Enkäten skickades ut per post i juni 2013. Tanken var att samma enkät skulle skickas ut två gånger åt alla respondenter för att sannolikheten skulle vara större att få fler svar, men p.g.a. ekonomiska skäl var detta inte möjligt. Dessutom visade det sig att det var bra att enkäterna skickades bara en gång, eftersom det fanns respondenter som tyckte att det inte var trevligt att få en enkät från en studerande angående Håven-processen. Respondenterna skickade svaren till Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomar varifrån skribenten hämtade dem. Detta gjordes för att respondenterna skulle känna det tryggare att skicka svaren dit än åt en okänd

studerande.

9.2 Val av respondenter

Som respondenter valdes föräldrar vars klientskap vid Håven-Hjälpsstation för missbrukande ungdomar upphört och som har gått igenom hela Håven-processen. Orsaken till varför just dessa föräldrar blev valda till respondenter är att de har fått mer distans till hela processen och kan därför lättare reflektera över hela processen och kan ge mer konstruktiv respons. Dessutom ansåg skribenten att det skulle vara mer etiskt rätt samt respektfullt att undersöka dessa föräldrars erfarenheter just p.g.a att de har fått mer distans till hela situationen istället för att undersöka de föräldrars erfarenheter som just nu ligger i den svåra situationen. Av 43 stycken enkäter som skickades ut returnerades 5 stycken svar. På grund av att så få svar fick valde skribenten att analysera svaren kvalitativt. Dessutom var frågorna också bättre anpassade för kvalitativ analys. Eftersom bortfallet var så stort, kan skribenten inte säga något om hur representativa svaren är för hela gruppen, men skribenten har ändå försökt fokusera noggrannare på vad respondenterna har tagit upp för att kunna få en typ av helhetsförståelse av respondenternas erfarenheter och upplevelser.

9.3 Enkätfrågorna och deras syften

Syftet med enkätfrågorna var att utreda hur föräldrarna har upplevt Håvens verksamhet som är ett samarbete med missbrukarvården och barnskyddet samt om de har fått den hjälp och det stöd som de har behövt. Syftet var också att utreda hur föräldrarna har upplevt hela Håven-processen och vilka utvecklingsidéer föräldrarna har för verksamheten.

Föräldrarna tillfrågades bl.a. var de hade fått reda på att Hjälpsstationen för missbrukande ungdomar Håven finns, hur de hade upplevt att de hade blivit bemötta samt hur mycket hjälp har föräldrarna fått från Håven i situationen där det har framkommit att den unga har använt rusmedel. I enkäten frågades det också om föräldrarna upplever att de har haft någon nytta av Håvens verksamhet, vilka saker de upplevde som positiva och negativa i verksamheten samt om de har fått stöd i föräldraskapet. För att bättre kunna förstå vad föräldrar går igenom i

situationer där det framkommer att den egna unga har prövat eller använder rusmedel, frågades också i enkäten bl.a. vilka tankar som uppstod då man fick reda på den ungas rusmedelsanvändning, vilka utmaningar och problem de har upplevt i relation till den egna unga då rusmedelsanvändningen kom fram samt hurudan hjälp, råd och stöd föräldrar behöver.

Eftersom Håvens verksamhet är ett samarbete med barnskyddet är det viktigt att utreda hur föräldrarna upplevt detta samarbete samt har verksamheten nått föräldrarnas förväntningar. Det är också viktigt att utreda om man med denna verksamhet har lyckats med att ingripa i ungdomars rusmedelsanvändning samt vilka utvecklingsidéer föräldrarna har för samarbetet.

Valet av frågor påverkades av etiska aspekter men också av datasekretess. Skribenten strävade efter att frågorna skulle vara respektfulla och sakliga, men ändå så informationsgivande som möjligt.

9.4 Svarens betydelse och deras syften

En god missbrukarservice bör vara lätt att få kontakt med och man skall bli mött med respekt. God missbrukarvård stöder och hjälper klienten att försöka bli av med sitt missbruk eller beroende samt ger stöd till hela familjen. God service strävar också efter att fylla klientens behov så väl som möjligt. Grunden till god service är att klientens känslor, vilja och behov tas i beaktande.

Enkätsvaren är ytterst viktiga för Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar för att kunna utveckla verksamheten i framtiden till en verksamhet som skulle vara bättre och i högre grad uppfylla de behov som klienterna har. Svaren fungerar också som respons till personalen vid Håven för deras insats och prestationer. Svaren kan också motivera andra föräldrar som kämpar med liknande problem och som eventuellt läser detta examensarbete att söka sig till Håven för att få stöd och hjälp. Dessutom kan svaren motivera eventuellt andra kommuner att grunda liknande verksamhet och service för deras kommuninvånare.

10 Redogörelse av resultat och analys

I detta kapitel vill skribenten redogöra för resultaten från undersökningen. Syftet är också att analysera svaren kvalitativt för att kunna precisera respondenternas erfarenheter och upplevelser samt att kunna finna konstruktiva utvecklingsidéer för Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomars verksamhet. Dessutom är syftet att kunna redogöra för vilka utmaningar och problem som föräldrar har mött när den ungas rusmedelsprövningar eller användning har framkommit samt att redogöra för vilka behov föräldrar har i en sådan situation.

På grund av att undersökningen behandlade ett mycket känsligt ämne fanns det ett stort bortfall av respondenter i undersökningen, vilket också påverkade skribentens sätt att tolka resultaten. Eftersom bortfallet var så stort, kan skribenten inte säga något om hur representativa svaren är för hela gruppen, men skribenten har ändå försökt fokusera på vad respondenterna har tagit upp för att kunna få en typ av helhetsförståelse av respondenternas erfarenheter och upplevelser.

10.1 Föräldrarnas erfarenheter om klientskap vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar

Skribenten ville först utreda hur föräldrarna har upplevt att de har blivit bemötta när de har besökt Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar. Respondenternas svar visade att föräldrarna upplevde att de har blivit väl bemötta när de besökt Håven. Fyra av respondenterna svarade att de blivit mycket bra bemötta och en respondent svarade att han eller hon har blivit bra bemött. Flera kommenterade att de upplevde att de har blivit respektfullt, varmt och sakligt bemötta. En respondent ville också tillägga att han eller hon tyckte det var bra att föräldrarna inte blev anklagade för den ungas rusmedelsanvändning utan tvärtom, föräldrarna blev tillsagda att det inte är deras fel att den unga använder eller har använt rusmedel.

Föräldrarna tillfrågades i enkäten om hur mycket stöd de har fått från Håven i situationen då den ungas rusmedelsanvändning har kommit fram. Svaren på denna fråga var mycket

varierande. En respondent svarade att han eller hon har fått väldigt mycket stöd, två respondenter svarade att de har fått mycket stöd och två svarade att det har varierade mellan mycket och lite. En av respondenterna förklarade att deras klientskap vid Håven var kort och därför besökte de Håven så få gånger så att stödet kom främst via telefonsamtal. En annan respondent svarade att stödet har varit varierande; ibland har de fått mycket stöd och ibland har det varit mera problematiskt. Respondenten tillade också att det har varit fantastiskt att man alltid har kunnat komma till missbrukarvårdsstationen och ta drogprov då föräldrarna har misstänkt att den unga har tagit droger, även om arbetaren vid Håven har varit upptagen eller inte varit på plats. Respondenten tyckte också att verksamheten alltid borde vara lika flexibel eftersom man bör kunna ta drogprovet redan samma dag som misstanken väckts.

Föräldrarna tillfrågades också om de upplevt att Håven har varit till någon hjälp. Denna fråga var kanske lite diffus och missförstods kanske lite. Svaren varierade en hel del. Två stycken svarade att Håven varit till väldigt mycket hjälp. En respondent svarade att Håven utredde en rehabilitationsplats för deras barn. Den andra respondenten skrev att han eller hon undrar var de skulle vara om Håven inte skulle ha funnits. En av respondenterna svarade att han eller hon upplevde att Håven har varit till mycket hjälp eftersom rusmedelsanvändningen har minskat och nästan slutat och att drogtesten har varit negativa under den senaste tiden. En respondent svarade att Håven delvis har varit till mycket hjälp och delvis till lite hjälp. Respondenten tillade att tiden visar om Håven har varit till någon hjälp men att han eller hon tror att Håven varit till nytta. En av respondenterna svarade att Håven har varit endast till lite hjälp eftersom den ungas rusmedelsanvändning fortsatte och för att tiden som reserverades för föräldrarna förblev liten och ingen egentlig "familjeterapi" fanns.

Föräldrarna tillfrågades vad de upplevde som positivt och negativt i Håvens service. Som positivt nämndes bl.a. rusmedelsdiskussionen som utfördes av en professionell arbetare med den unga. Handledarnas sakliga inställning till situationen och varma behandling samt att hjälpen fanns bara ett samtal ifrån upplevdes som positivt. Som negativt upplevdes däremot det att drogtesten planerades på förhand och att den unga var medveten om det. Detta gav den unga tid att bereda sig för drogtestet och eventuellt göra det möjligt att luras. Respondenten tillade dock att detta blev förändrat senare. Kartläggningen med BAROfi-metoden upplevdes också som mycket tung och respondenten tyckte att det var onödigt och orelevant att "gräva" i allt det gamla i den ungas liv. Respondenten förstod inte riktigt vad

som var syftet med frågorna. En av respondenterna svarade att i nätverksdiskussionen gjordes det fina planer men man fick inte den unga att binda sig till dem. Respondenten skrev också att de olika aktörerna, som t.ex. skolan, hälsovården, socialbyrån och polisen inte agerar tillsammans, vilket de borde göra. Köandet bakom stängda dörrar då ingen kom och öppnade dörren nämnde en respondent som negativt. Respondenten tillade dock att detta var p.g.a. ett missförstånd om vilken dörrklocka som skulle användas.

I samband med frågorna vad som var positivt och negativt i Håvens service tillfrågades föräldrarna också vad de saknade i servicen. En av respondenterna hade önskat att det hade funnits en koordinator som skulle ha ansvarat för allt eftersom föräldrarna ”trillade” in i en värld som de inte visste någonting om och därför önskade att det skulle ha funnits någon att vända sig till. En annan respondent hade önskat mera stöd till föräldrarna vid Håven. Verksamheten fokuserade bara på den unga och föräldrarna slussades någon annanstans för att få hjälp.

Eftersom syftet med Håvens verksamhet är att ge stöd och råd i föräldraskapet, ville skribenten också fråga respondenterna om de har fått stöd i föräldraskapet. Skribenten ville också utreda var och hur de har fått detta stöd. Respondenternas svar varierade en hel del. Två stycken svarade att de har fått mycket med stöd, två stycken respondenter hade svårt att avgöra om de hade fått mycket eller lite stöd och en respondent svarade att han eller hon fått endast lite stöd. På frågan var och hur respondenterna har fått stöd i föräldraskapet svarade respondenterna bl.a. A-rågivningen, Fri från narkotika rf, Ungdomsstationen Klaara, mentalvårdstationen Horisonten, arbetshälsovården, ungdomspsykiatri, Villa hockey samt egna stödnätverk. Endast två respondenter svarade att de har fått stöd i föräldraskapet från Håven. En av respondenterna önskade att Håven skulle ha erbjudit mera stöd och hjälp. Detta tyder på att Håven borde satsa mer på att stöda föräldraskapet.

Utöver stödet i föräldraskapet ville skribenten också fråga respondenterna om de har fått hjälp till sig själva samt hurudan service respondenterna skulle ha önskat att de skulle ha fått eller hurudan service de saknade. Svaren på denna fråga varierade också en hel del. En del upplevde att de hade fått hjälp och en del tyckte att de inte hade fått det. En respondent svarade att han eller hon inte direkt har fått hjälp från Håven utan mer från Fri från narkotika rf. En respondent berättade att hjälpen har varit mest förebyggande på det sättet att den unga

har märkt att man ingriper i olika situationer som t.ex. i drickandet och att saker har sina konsekvenser. En respondent svarade att det tar lång tid för en att inse hjälpens effekt samt att man först efter en längre tid kan avgöra om man har fått tillräckligt med hjälp. Respondenten ville också därför påpeka att hjälpen inte får ta slut när den unga har blivit myndig utan bör fortsätta också efter det om det behövs. En av respondenterna efterlyste att det skulle ha varit bra att konkret få uppleva att de inte är de enda som kämpar med denna problematik.

Föräldrarna tillfrågades om de har fått tillräckligt med stöd och hjälp i rusmedelsrelaterade situationer eller frågor. Svaren varierade igen en hel del. Två stycken respondenter svarade att de har fått stöd och hjälp och en respondent svarade att han eller hon fick stöd och hjälp men inte tillräckligt. En av respondenterna svarade att ”ja, tillsvidare” och en svarade nej utan att tillägga något. Föräldrarna tillfrågades också om de har fått handledning vidare. Fyra respondenter svarade ja till att de har fått handledning vidare och en av respondenterna svarade att klientskapet har avbrutits tillsvidare. Svaren tyder på att föräldrarna borde få ännu mera stöd och hjälp i rusmedelsrelaterade situationer och frågor. Däremot visar svaren att handledningen vidare har fungerat relativt väl.

Som konklusion av respondenternas erfarenheter om klientskapet vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar kan nämnas att respondenterna har varit nöjda med hur de blivit bemötta när de har besökt Håven. Rusmedelsdiskussionerna som utfördes av personalen samt personalens sakliga inställning till situationen upplevde respondenterna som positiva. Däremot borde Håven fokusera mer på föräldrarnas behov och i högre grad försöka stöda föräldraskapet samt ge mer information och stöd i rusmedelsrelaterade situationer och frågor. Dessutom kunde Håven också förklara bättre varför olika saker görs som t.ex. varför det är viktigt att ”gräva” i gamla saker från den ungas liv. Respondenterna önskade också att det skulle finnas en koordinator som kunde ”hålla i trådarna” och som kunde arbeta över servicegränserna. Denna koordinator kunde fungera som ett stöd och som hjälpa till föräldrarna för att söka sig till den vård eller tjänst som behövs och på så sätt underlätta situationen lite då när den är som mest kritisk. Respondenternas svar varierade en hel del på vissa frågor. Detta kan bero på att frågan varit missförstådd eller att upplevelserna faktiskt varit så varierade. Därför är det svårt att tolka om summera respondenternas erfarenheter och upplevelser. Tolkningen samt summeringen av resultaten försvåras också p.g.a. det stora bortfallet av respondenter och därför kan skribenten inte heller procumentuellt dela in

respondenterna enligt deras åsikter. Skribenten har därför mer utförligt redovisat de olika svaren så att läsaren bättre kunde få en överblick över respondenternas erfarenheter och upplevelser.

10.2 Föräldrarnas upplevelser när den ungas rusmedelsanvändning har kommit fram

För att kunna få en bättre bild över vad föräldrarna går igenom när den ungas rusmedelsanvändning har framkommit, ville skribenten också ställa frågor till föräldrarna om detta. Föräldrarna tillfrågades vilka tankar och känslor som uppkom när de fick reda på att den unga använder eller har använt rusmedel. Respondenterna nämnde känslor som rädsla, oro, fasa och besvikelse. Flera skrev att de tänkte att ”detta inte kan vara sant”, ”detta kan inte hända oss” och ”hur skall vi klara av detta?”. En av respondenterna svarade också att han eller hon tänkt att han eller hon nu kommer att mista sitt barn till droger och att den ungas liv kommer att rinna ut ur deras händer utan att föräldrarna kan göra något åt saken. En av respondenterna beskrev att han eller hon blev helt handlingsförlamad och kunde inte först söka hjälp åt sig själv.

Föräldrarna tillfrågades om vilka utmaningar och problem de har mött med den unga då rusmedelsbruket kom fram. Respondenterna svarade bl.a. att lögner har varit ett stort problem och det har gjort att förtroendet till den unga har minskat eller försvunnit. En av respondenterna nämnde att hans eller hennes ungdom till först hade nekat sin rusmedelsanvändning och senare hade försökt förmildra allvaret i sitt bruk. Respondenten berättade också att han eller hon hade blivit anklagad av den unga för allt och för att han eller hon hade förstört den ungas liv. En av respondenterna skrev att de hade haft problem med att den unga försökt rymma flera gånger hemifrån.

Den ungas rusmedelsbruk medför många olika problem och utmaningar för föräldrarna. Den ungas rusmedelsbruk väcker också många obehagliga tankar och känslor hos föräldrarna. Rädslan över att mista sitt barn till drogen samt att barnets liv och framtid kommer att förstöras är exempel på föräldrarnas upplevelser då den ungas rusmedelsbruk kommit fram. Tilliten och förtroendet till det egna barnet är ofta något som föräldrarna mister och är svår att återfå igen. Den ungas motstånd och den ungas försök att ”förmildra” situationen är exempel

på de utmaningar som föräldrar ofta möter. Respondenternas svar påvisar att det är viktigt att uppmärksamma också föräldrarnas tankar och behov eftersom situationen inte endast är till skada för den unga utan också för föräldrarna. Det är viktigt att föräldrar också får hjälp och stöd för att orka eftersom det är enklare att bekämpa den ungas rusmedelsbruk då föräldrarna har styrka att ge sin fulla insats.

10.3 Hurudan service behöver föräldrarna?

Respondenterna tillfrågades i enkäten om hurudan service föräldrar behöver då den ungas rusmedelsbruk eller prövningar har kommit fram. En av respondenterna tyckte att man snabbt bör få hjälp då när den ungas rusmedelsbruk har kommit fram. Flera av respondenterna svarade att föräldrar behöver få diskutera om saken med någon och få råd om vad man bör göra i denna situation och hur man ska kunna stöda den unga att sluta använda rusmedel. Respondenterna tyckte också att det är viktigt att föräldrarna får information om olika rusmedel och vägledning till tjänster som erbjuder hjälp och stöd. En av respondenterna ansåg att stöd från likställda skulle vara mycket viktigt och han eller hon hade önskat att sådana grupper skulle arrangeras mer. En av respondenterna tyckte att det skulle vara viktigt att hela familjen skulle få terapi samt att det skulle finnas en stödperson som man kunde kontakta. Respondenten tyckte också att det borde finnas en koordinator som skulle hålla i trådarna och som skulle ordna den vård eller service som behövs till familjerna. En av respondenterna skrev att förebyggande arbete är mycket viktigt samt att man sätter den unga under tillsyn. Respondenten tyckte också att det skulle vara oerhört viktigt att man kunde komma och ta ett drogtest direkt då man misstänker att den unga har använt droger.

För att summera respondenternas åsikter om hurudan service föräldrar behöver när det har framkommit rusmedelsbruk hos den unga, kan man nämna att föräldrar så fort som möjligt bör få hjälp för att kunna hantera situationen. Föräldrarna behöver få information om olika rusmedel, råd samt någon att samtala med om hela situationen. Vägledning till olika tjänster som erbjuder hjälp är också mycket viktigt samt att möjligheten att få komma och ta drogtest med det samma när misstanken om att den unga har brukat rusmedel har väckts skulle vara oerhört viktigt. Respondenterna önskar också att det skulle arrangeras flera grupper där personer i liknande situationer kunde träffas och diskutera om deras upplevelser. Dessa

grupper kunde erbjuda sådan hjälp och stöd till föräldrarna som kan vara svårt att få någon annanstans.

10.4 Föräldrarnas tankar om samarbetet mellan missbrukarvården och barnskyddet

Eftersom Håven-Hjälpestation för missbrukande ungdomars verksamhet är ett samarbete med barnskyddet, ville skribenten också utreda vad föräldrarna tycker om ett sådant samarbete samt utreda hur föräldrarna har upplevt att detta samarbete har fungerat. Skribenten ville också utreda om samarbetet har nått upp till föräldrarnas förväntningar.

Respondenterna var mycket positivt inställda till denna verksamhetsform där Håven och barnskyddet samarbetar. Tre av respondenterna tyckte att samarbetet är mycket bra och två stycken respondenter tyckte att detta samarbete är bra. En av respondenterna kommenterade att han eller hon har upplevt detta samarbete endast som positivt och att det borde finnas mera liknande samarbeten. En respondent skrev att det inte räcker att endast dessa två aktörer samarbetar utan andra aktörer borde också inkluderas i samarbetet, så som t.ex. polisen, hälsovården, skolan och ungdomsföreningar. En av respondenterna kommenterade detta samarbete med att det är bra att ett sådant samarbete finns men att barnskyddet är för upptagen för att ordentligt kunna fokusera på enskilda ungas fall men att Håven däremot har gett hjälp till den unga.

Föräldrarna tillfrågades också om samarbetet har nått upp till förväntningarna. Svaren varierade en hel del. En av respondenterna svarade att han eller hon inte kan svara på frågan eftersom han eller hon inte hade haft några förväntningar utan endast tro och hopp om att få hjälp. En av respondenterna hade svårt att svara eftersom i allmänhet har samarbetet nått upp till förväntningarna men att för tillfället har situationen varit lite annorlunda. Respondenten skrev att de inte har fått någon uppmärksamhet på senare tid från Håven och är förundrad över detta. Respondenten undrar om det beror på att den unga snart blir myndig eller för att drogtesten har varit negativa den senaste tiden. Respondenten funderade också om de "fallit bort ur kälken" i samband med personalbytet. En respondent svarade att samarbetet väl nått upp till förväntningarna för att man har haft diskussioner där både barnskyddet och Håven har deltagit. Respondenten tillade att den unga fick råd att gå till ungdomsstationen Klaara där

den ungas terapi fortfarande fortsätter. Respondenten skrev också att han eller hon har begärt från barnskyddet att få gå med den unga till Håven, vilket ordnades omedelbart.

Föräldrarna tillfrågades också hur de har upplevt att Håven och barnskyddet har lyckats med verksamheten att ingripa i ungdomars rusmedelsbruk. En av respondenterna svarade att hon eller han hade önskat att hon eller han kunde säga att de har lyckats bra men då man ser sig runt på veckoslutskvällarna finns det fortfarande mycket att göra. Flera svarade att Håven och barnskyddet har lyckats bra med verksamheten, eftersom för en del ungdomar har rusmedelsbruket minskat eller upphört. Två av respondenterna hade lite svårt att avgöra hur bra Håven och barnskyddet har lyckats eftersom det tar tid för att se de egentliga resultaten.

Som slutsats kan man säga att respondenterna har varit nöjda med Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomars och barnskyddets samarbete. Detta samarbete upplevdes som värdefullt och viktigt. Däremot önskade respondenterna att man kunde utveckla detta samarbete ännu mer och inkludera också andra aktörer i samarbetet. Detta för att få flera yrkesområders expertis inkluderat i kampen för att ingripa och minska ungas rusmedelsbruk. Respondenternas svar varierade en del då föräldrarna frågades om Håven och barnskyddet lyckats väl med verksamheten att ingripa i den ungas rusmedelsbruk. Däremot framkom det inte direkt några negativa svar på denna fråga vilket kunde tolkas som att respondenterna varit relativt nöjda med verksamheten. Respondenter efterfrågade dock bättre och tydligare uppföljning även efter att den unga blivit myndig eller då officiella klientskapet upphört. Detta vore viktigt för att klienterna skulle uppleva att någon bryr sig om dem även efter att klientskapet har upphört. Dessutom är det möjligt att eventuella nya frågor och problem kommit upp, som klienterna behöver hjälp, stöd eller råd för att kunna hantera dem.

10.5 Föräldrarnas utvecklingsidéer för Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar

Respondenterna kom med en hel del bra utvecklingsidéer för Håvens verksamhet. Ett önskemål som framkom ganska klart var att Håven borde satsa mera på att stöda och hjälpa föräldrarna samt själva föräldraskapet. Respondenterna önskade att Håven skulle erbjuda föräldrarna mer konkret information och råd i rusmedelsrelaterade situationer.

Flera respondenter önskade att Håven skulle samarbeta mer med andra aktörer bl.a. polisen, skolan, hälsovården och ungdomsföreningar. Respondenten tillade att överlag skulle det vara önskvärt att det skulle finnas fler professionella som skulle patrullera i stan under t.ex. veckoslutskvällar och som kunde ingripa i ungas rusmedelsbruk. Denna patrull kunde bestå av olika yrkesområden, som t.ex. polis, hälsovårdare, mentalvårdare, ungdomsarbetare och personer som arbetar med missbruk, för att kunna få en bredare inblick i de ungas situation och hitta bättre lösningar för att kunna förebygga ungas rusmedelsbruk. Respondenten föreslog också att det skulle vara nyttigt för de unga att träffa ungdomar och före detta alkoholister och narkomaner, som kunde berätta om sina egna erfarenheter och ge information till de unga på "ungdomarnas språk" för att få dem att reflektera över sitt rusmedelsbruk. En av respondenterna önskade också att det skulle bildas grupper för föräldrar som kämpar med liknande saker där de kunde prata och få stöd samt råd av varandra.

En av respondenterna önskade också att Håven skulle utföra uppföljning av något slag där man skulle kolla upp hur situationen är också efter att det officiella klientskapet vid Håven har upphört för eventuella nya behov av tjänster som Håven kunde vägleda klienterna till. En respondent önskade att det skulle finnas en koordinator som inte skulle vara bunden till endast en tjänst utan kunde fungera över servicegränserna och som föräldrarna kunde vända sig till. Denna koordinator skulle göra det lättare för föräldrarna att hitta den vård eller service som de behöver, vilket ofta kan upplevas som svårt speciellt i då när situationen är som mest kritisk. Fördelen med en koordinator är att han eller hon vet hurudan vård och service som finns och kan på så sätt handleda klienterna bättre vidare. Det vore önskvärt att denna koordinator skulle följa med klienterna från början till slut. Detta för att skapa ett förtroende till klienten och för att klienterna skulle uppleva koordinatören som en trygghet samt som en person som man kan vända sig till då det behövs.

En av respondenterna önskade att drogtesten skulle användas ännu mer och att det skulle vara möjligt att med omedelbar verkan komma och ta ett drogtest då misstanken väckts. Respondenten önskade att man skulle utföra ett drogtest åtminstone två gånger i veckan med maximalt tre dagars mellanrum.

Som sammanfattning av föräldrars utvecklingsidéer kan man skriva att föräldrar behöver få mera stöd och råd i rusmedelsrelaterade situationer och frågor. Föräldrarna efterlyser också

ett bättre samarbete mellan olika aktörer samt att det skulle finnas en koordinator som kunde arbeta över servicegränserna. Föräldrarna önskar också att ungdomar skulle få träffa personer som tidigare har haft problem med missbruk och som kunde berätta om sina egna erfarenheter för att få ungdomar att reflektera över deras rusmedelsbruk. Dessutom önskar föräldrarna att Håven mer intensivt skulle försöka ingripa i ungas rusmedelsbruk samt göra det möjligt att ta drogtest oftare eller vid behov.

11 Slutdiskussion och kritisk granskning

Ungdomars rusmedelsanvändning är ett mycket problematiskt ämne, vilket kan medföra bekymmer inte bara för den unga själv utan också för hela familjen. Det kan vara mycket svårt för föräldrarna att först och främst upptäcka den ungas rusmedelsanvändning och senare att bearbeta och finna lösningar till den stora oron som det egna barnets rusmedelsanvändning förorsakar. I Vasa har barnskyddet tillsammans med missbrukarvården utvecklat en verksamhet som heter Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar för att kunna bekämpa och ingripa redan i ett tidigt skede i ungdomars rusmedelsbruk samt för att kunna ge stöd och råd till de föräldrar som kämpar med den stora oron som den ungas rusmedelsbruk medför. Syftet med detta examensarbete var att undersöka föräldrarnas erfarenheter om klientskap vid Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar. Undersökningen visade att föräldrarnas erfarenheter om klientskapen vid Håven är relativt goda men att det finns en del ting som Håven kunde utveckla i verksamheten för att bemöta klienternas behov ännu bättre.

I teoridelen har skribenten redogjort för läsaren hur Håvens verksamhet fungerar, bakgrunden till varför verksamheten grundades samt hur man kan bli klient vid Håven. Skribenten har velat dessutom mer allmänt redogöra för läsaren om problematiken som ungas rusmedelsbruk medför samt om ungdomars attityder till alkohol och cannabis. Orsaken till varför skribenten har endast valt att redogöra om ungdomars attityder till alkohol och cannabis är för att dessa är de ”populäraste” rusmedel som unga brukar. Skribenten önskar att detta arbete skulle kunna ge information och råd till de föräldrar som kämpar eller som har misstankar om att det framkommer missbruk av rusmedel hos deras barn. Skribenten har dessutom velat beskriva för läsaren skillnaderna mellan riskbruk och missbruk samt att redogöra för hur ett beroende

uppstår samt hur ett beroende kan påverka den drabbades liv. Skribenten vill dock påpeka att även då det talas om riskbruk och missbruk i arbetet måste man förstå att dessa begrepp inte är riktigt passande när man talar om minderåriga. Orsaken till detta är att man inte kan skilja på dessa när man talar om ungdomars rusmedelsanvändning eftersom allt bruk hos minderåriga är både riskbruk och missbruk eftersom det är både olagligt och framförallt farligt för minderåriga att använda rusmedel. Skribenten har dessutom velat försöka ge råd till föräldrarna vad de kan göra för att förebygga ungas rusmedelsbruk samt vad den bör göra om de misstänker att de unga använder rusmedel. Skribenten har också velat skriva om något som många anhöriga till personer med ett beroende lider av nämligen medberoende. Orsaken till varför skribenten velat ta upp medberoende är för att ämnet är ganska okänt även om så många lider av det.

Skribenten har valt att använda en del internetsidor som komplettering till litteraturen för examensarbetet eftersom internetsidor hålls bättre uppdaterade än vad böcker gör. Skribenten hade också en del svårigheter med att hitta litteratur om rusmedelsproblematiken från föräldrarnas synvinkel, vilket var en av orsakerna till att skribenten har valt att använda sig av internetsidor. Internetsidor som skribenten har använt har varit bl.a. Päihdelinkki, Irtihuumeista.fi, Institutet för hälsa och välfärds hemsidor samt Väestöliittos hemsidor. Skribenten anser att dessa källor har varit pålitliga eftersom alla dessa internetsidor hör till nationella organisationer vars syfte är att ge information till finländarna. Skribenten har varit tvungen att använda sig av material, t.ex. i kapitlet om medberoende, som inte direkt har varit från föräldrarnas synvinkel utan kanske från en makes/makas synvinkel, för att kunna skriva kapitlet eftersom skribenten inte hittade tillräckligt med material som skulle ha varit från föräldrarnas synvinkel. Skribenten anser dock att grundproblematiken är liknande oavsett om det handlar om en maka/make eller förälder.

Detta arbete gjordes efter en förfrågan från Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar för att kunna utreda vilken nytta verksamheten har haft samt att utreda om verksamheten har nått de mål som man önskat. Håven önskade framför allt att skribenten skulle utreda föräldrars erfarenheter om verksamheten. Därför skickades enkäten endast åt föräldrar som tidigare har varit klienter vid Håven. Att utföra undersökningen visade sig dock vara svårare än vad som föreställts, eftersom endast 5 stycken svar returnerades av 43 utskickade enkäter. Med ett av svaren kom också ett följebrev där respondenten var missnöjd och besviken på att

en studerande har fått kontaktuppgifter från Håven för att kunna utföra undersökningen. Detta tyder på att ämnet är mycket känsligt, vilket också kan vara orsaken till så få svar som returnerades. Syftet med arbetet har aldrig varit att ”snoka” i människors affärer och problem, utan att kunna ge respons och utvecklingsidéer till Håven. Det är synd att människor har missförstått syftet och skribenten beklagar att människor har blivit sårade. Skribenten anser så här i efterhand att man borde ha utfört undersökningen kanske på ett lite annorlunda vis. Skribenten diskuterade också tillsammans med Håvens personal om vad man kunde ha gjort annorlunda. I diskussionen framkom det både från Håvens och från skribentens sida att undersökningen kanske hade fått flera respondenter om Håven, istället för den studerande, skulle ha skickat ut enkäterna. Ett annat alternativ som skribenten har funderat över skulle ha kunnat vara att Håven kunde ha inkluderat ett följebrev från deras sida då enkäterna utskickades.

Eftersom bortfallet av respondenter var så stort, kan skribenten inte säga något om hur representativa svaren är för hela gruppen, men skribenten har ändå försökt fokusera på vad respondenterna har tagit upp för att få en typ av helhetsförståelse av respondenternas erfarenheter och upplevelser. Undersökningen visade att föräldrarnas erfarenheter av klientskap vid Håven-Hjälstation för missbrukande ungdomar varit relativt goda men att det finns en del saker som kunde förbättras i verksamheten. Respondenterna var nöjda med hur de har blivit bemötta samt att samarbetet mellan Håven och barnskyddet upplevdes som värdefullt. Undersökningen visade att respondenterna önskar och efterfrågar ett bredare samarbete med andra aktörer, som t.ex. polis, skola, hälsovård och ungdomsföreningar. Respondenterna önskade också att det skulle finnas en koordinator som skulle hålla i trådarna och på de sättet hjälpa klienterna att söka sig till rätt vård eller service. Respondenterna önskar att koordinatören kunde arbeta över servicegränserna och följa med klienterna hela vägen från början till slut. Detta vore viktigt eftersom situationen är ofta svår och klienterna vet inte ofta vart man bör eller kan vända sig till för att få hjälp. En koordinator skulle vara i sådana situationer en trygghet och ett stöd för klienterna. Respondenterna upplevde att stödet till föräldrarna var birstfälligt vid Håven. Därför önskar respondenterna att Håven skulle erbjuda mer hjälp och stöd till föräldrarna eftersom behovet av hjälp, stöd och råd ofta är stort. Respondenterna var relativt nöjda med hur servicen utfördes men att t.ex. kartläggningen av situationen upplevdes som tung. Syftet med varför olika saker görs, som t.ex. att man ”gräver” i gamla saker från den ungas liv, upplevdes som oklara och orelevanta.

Detta tyder på att Håven borde förklara bättre varför de olika sakerna utförs så att klienterna skulle bättre förstå varför de är viktiga och relevanta. Respondenterna önskade också att Håven skulle utföra en bättre uppföljning även då det officiella klientskapet har upphört. Detta vore viktigt för att klienterna skulle uppleva att det finns instanser som bryr sig om deras situation och att man kan alltid vända sig till dem vid behov. Dessutom kan det hända att nya problem eller frågor kommit fram som Håven kunde hjälpa klienterna med eller handleda vidare till någon annan vård eller service.

Skribenten hoppas att Håven kunde ha nytta av detta arbete samt av undersökningsresultaten, oavsett det stora bortfallet, för att kunna utveckla sin verksamhet så att den ännu bättre kunde möta klienternas behov. Dessutom önskar skribenten att detta arbete kan erbjuda viktig och nyttig information till personer som kämpar med ungas rusmedelsbruk samt att detta arbete kunde fungera som en ”ögonöppnare” och få människor att fundera över denna problematik som den ungas rusmedelsbruk medför. Förhoppningsvis skulle människor bli mer motiverade samt inspirerade att lägga sin insats i kampen för att bygga ett samhälle för våra barn och ungdomar utan rusmedelsmissbruk.

Skribenten vill tacka personalen vid Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar för ett gott samarbete. Utan detta samarbete skulle detta examensarbete ha varit oerhört svårt att skriva. Skribenten vill också tacka alla de fem respondenterna som har tagit tid för att svara på enkätsfrågorna och genom deras insats gett viktig och konstruktiv information för att kunna utveckla verksamheten.

Litteratur

Al-anon (u.å.). [Online]

<http://www.al-anon.fi/> (hämtat: 07.01.2014).

Agerberg, M. (2010). *Kidnappad hjärna- En bok om missbruk och beroende*. Denmark: Studentlitteratur.

Beattie, M. (2008). *Bli fri från ditt medberoende- Sluta kontrollera andra, börja bry dig om dig själv*. Falun: Norstedts Akademiska Förlag.

Berglund, M. & Rydberg, U. (red.) (1995). *Beroendelära*. Lund: Studentlitteratur.

Chakravarthy, B., Shah, S., & Lotipour, S. (2013). *Adolescent drug abuse- Awareness & prevention*. Indian Journal of Medical Research. 137 (6). 1022.

Elmér, Å. (red.), Kristenson, H., Sandström, L., Svensson, B. & Ågren, G. (1991). *Missbruk- En handbok för social utbildning*. Uddevalla: Sober Förlags AB.

Erling, A. & Hwang, P. (red.) (2002). *Ungdomspsykologi- Utveckling och livsvillkor*. Falun: Natur och Kultur.

European Monitoring Centre for Drugs and Drugs Addiction (u.å.). [Online]

http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_9755_EN_EuroADAD.pdf (hämtat: 01.03.2014).

http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_9765_EN_euroadadfolder5c.pdf (hämtat: 01.03.2014).

Heikkilä, L. (2008). *BARO-Käsikirja- Työväline nuorten arviointiin*. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto oppaita ja työkirjoja 2008:5.

Håven-Hjälpstation för missbrukande ungdomar opublicerade statistik 2011, 2012 & 2013. Vasa.

Inkinen, M., Partanen, A. & Sutinen, T. (2000). *Päihdehoitotyö*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Irtihuumeista- Huumausaineet (u.å.). [Online]

http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/huumausaineet/kannabis (hämtat: 19.11.2013).

Irtihuumeista- Kasvattajille (u.å.). [Online]

http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/tunnista_ja_toimi/vanhemmille_ja_muille_kasvattajille (hämtat: 19.11.2013).

Irtihuumeista- Riippuvuus (u.ä.). [Online]

http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/riippuvuus (hämtat: 07.01.2014).

Irtihuumeista- Tunnista ja toimi (u.ä.). [Online]

http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/tunnista_ja_toimi/kokeilua_satunnais_vai_ongelmakaytto (hämtat:19.11.2013).

Johansson, K. & Wirbing, P. (2005). *Riskbruk och missbruk*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kanaoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (2010). *Sosiaalityön käsikirja*. Tallinna: Tietosanoma Oy.

King, K., Vidourek, R., & Merianos, A. (2013). *Psychosocial factors associated with over-the-counter drug abuse among youth*. American Journal of Health Studies. 28 (2). 72-74.

Knudson, T. & Terrell, H. (2012). *Codependency, Perceived Interparental Conflict, and Substance Abuse in the Family of Origin*. American Journal of Family Therapy. 40 (3). 245-257.

Kranzler, H. & Ting-Kai, L. (2008). *What Is Addiction?*. Alcohol Research & Health. 31 (2). 93.

Kylmänen, P. (2005). *Kun kaikki muutkin...- Nuorten ehkäisevä päihdetyö*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Lastensuojelun keskusliitto (u.ä.). [Online]

http://www.lskl.fi/files/973/Suvi_Einola-Uuro_ja_Anniina_Lehtimaki.pdf (hämtat: 10.02.2013).

Nation, M. & Heflinger, C. (2006). *Risk Factors of Serious Alcohol and Drug Use: The Role of Psychosocial Variables in Predicting the Frequency of Substance Use Among Adolescents*. American Journal of Drug & Alcohol Abuse. 32 (2). 417-420.

Personlig kommunikation Håven-Hjälpsstation för missbrukande ungdomars personal, Tiina Latvala & Noora Ekström, 16.01.2014. Vasa.

Päihdelinkki- Kasvattajille (u.ä.). [Online]

<http://www.paihdelinkki.fi/kasvattajille> (hämtat: 11.10.2013).

Päihdelinkki- Opas huumeista nuoren vanhemmille (u.ä.). [Online]

<http://www.paihdelinkki.fi/kasvattajille/opas-huumeista-nuoren-vanhemmille> (hämtat: 11.10.2013).

Päihdelinkki- Läheisriippuvuus (u.ä.). [Online]

<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/415-laheisriippuvuus> (hämtat: 07.01.2014).

Rohrbach, L., Hodgson, C., Broder, B., Montgomery, S., Flay, B., Hansen, W., & Pentz, M.(1994). *Parental Participation in Drug Abuse Prevention: Results From the Midwestern Prevention Project*. Journal of Research on Adolescence. 4 (2). 312.

Swendsen, J., Conway, K., Degenhardt, L., Glantz, M., Jin, R., Merikangas, K., Sampson, N., & Kessler, R. (2010). *Mental disorders as risk factors for substance use, abuse and dependence: results from 10-year follow-up of the National Comorbidity Survey*. *Addiction*. 105 (6). 1125.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- Alkoholin riskikäytön tunnistaminen ja mini-interventio (u.ä.). [Online]
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/53c634ac-9c7b-459e-a697-f01cd515386d> (hämtat: 18.1.2014).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos - Kouluterveyskysely (2013). [Online]
http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2004_2013_pk.pdf (hämtat: 17.01.2014).
http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2004_2013_lukio.pdf (hämtat: 17.01.2014).
http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2008_2013_ao.pdf (hämtat: 17.01.2014).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- Neuvoa antavat (u.ä.). [Online]
http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/miksi-nuori-ei-voi-juoda-kuin-aikuinen (hämtat: 17.1.2014).
http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/alkoholinkayton-varhainen-aloittaminen-altistaa-myohemmalle-ongelmakaytolle (hämtat: 17.1.2014).
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikalisa/materiaalit/paihteet/huumeet/tietoa_huumeista#kann (hämtat: 17.1.2014).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos- Tietoa huumeista (u.ä.). [Online]
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/aikalisa/materiaalit/paihteet/huumeet/tietoa_huumeista (hämtat: 17.1.2014).

Varjonen, V., Tanhua, H., Forsell, M. & Perälä, R. (2012). *Huume tilanne Suomessa 2012*. (Raportti nro 75) Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen Yliopistopaino Oy.

Väestöliitto.fi (u.ä.). [Online]
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/murrosikaisten-vanhemmat/tietoa/riskikayttaytyminen/ (hämtat: 17.1.2014).
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_pariisuhteesta/parisuhteen_kriisit/riippuvuudet/ (hämtat: 17.1.2014).

Finlands författningssamling: Barnskyddslagen 13.4.2007/417.

BILAGA

Bilaga 1. Enkätfrågor

Kyselylomake

Vastatkaa kysymyksiin omin sanoin tai laittamalla rasti sen vastausvaihtoehdon kohdalle, joka kuvastaa ajatuksianne parhaiten.

1. Mistä tai miten saitte tietoa Nuorten Päihdepysäkki Haavista?

1. Millä tavalla olette kokeneet tulleenne kohdatuksi?

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Huonosti
- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ En osaa sanoa

Kommentti

2. Kuinka paljon tukea olette saaneet nuorten päihdepysäkki Haavista tilanteeseen kun nuoren päihteidenkäyttö tuli ilmi?

- ☐ Erittäin paljon
- ☐ Paljon
- ☐ Vähän
- ☐ Erittäin vähän
- ☐ En osaa sanoa

Kommentti

3. Onko nuorten päihdepysäkki Haavista ollut apua?

- ☐ Erittäin paljon
- ☐ Paljon
- ☐ Vähän
- ☐ Erittäin vähän
- ☐ En osaa sanoa

Miksi?

4. Mitkä asiat koitte Nuorten Päihdepysäkki Haavin palveluista..

positiivisina?

negatiivisina?

Mitä olisitte kaivanneet?

5. Mitä ajatuksia ja tunteita teillä ilmeni kun nuoren päihteidenkäyttö tuli esiin?

6. Minkälaisia haasteista ja ongelmia olette kokeneet kohtaamisissa nuoren kanssa kun päihteidenkäyttö tuli esiin?

7. Oletteko saaneet tukea vanhemmuuteen?

- ☐ Erittäin paljon
- ☐ Paljon
- ☐ Vähän
- ☐ Erittäin vähän
- ☐ En osaa sanoa

Mistä? Miten?

8. Minkälaista tukea ja apua koette että vanhemmat tarvitsisivat kun perheessä tulee esiin nuoren päihteiden käyttöä tai kokeilua?

9. Koetteko saaneen itsellenne apua? Mitä palveluja olisitte toivoneet tai kaivanneet?

10. Oletteko mielestänne saaneet riittävästi tukea ja apua päihteisiin liittyviin

tilanteisiin ja kysymyksiin?

11. Oletteko saaneet ohjausta eteenpäin?

12. Minkälaista tuen ja avun tulisi olla tilanteessa jossa nuoren päihteidenkäyttö tulee esiin näin nuoren vanhemman näkökulmasta? Minkälaisesta puuttumisesta, tuesta ja avusta ajattelette että olisi hyötyä?

13. Miten olette kokeneet nuorten päihdepysäkki Haavin toimintamallin jossa lastensuojelu toimii yhdessä päihdehuollon kanssa puuttuen nuorten päihteidenkäyttöön?

- ☐ Erittäin hyvänä
- ☐ Hyvänä
- ☐ Huonona
- ☐ Erittäin huonona
- ☐ En osaa sanoa

Mitä ajatuksia herää tällaisesta yhteistyöstä?

14. Onko lastensuojelun ja päihdehuollon yhteistyö vastannut odotuksianne?

- ☐ **Erittäin paljon**
- ☐ **Paljon**
- ☐ **Vähän**
- ☐ **Erittäin vähän**
- ☐ **En osaa sanoa**

Miksi?

15. Miten te koette lastensuojelun ja päihdehuollon onnistuneen tällä toiminnalla puuttumaan nuorten päihteidenkäyttöön?

16. Mitä ajatuksia teillä on palveluiden kehittämiseksi?